অধ্যায় ১৪ ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকল

অধ্যায় গাঁথনি

১৪.১ উদ্দেশ্য

১৪.২ পৰিচয়

১৪.৩ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ চমু পৰিচয়

১৪.৩.১ দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱা

১৪.৩.২ হেমচন্দ্র গোস্বামী

১৪.৩.৩ ডিম্বেশ্বৰ নেওগ

১৪.৩.৪ মহেশ্বৰ নেওগ

১৪.৩.৫ সত্যেন্দ্রনাথ শর্মা

১৪.৩.৬ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা

১৪.৩.৭ আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থাৰ দ্বাৰা প্রকাশিত 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ সম্পাদকসকল

১৪.৪ অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন

১৪.৫ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'সমূহ

১৪.৫.১ দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*

১৪.৫.২ হেমচন্দ্র গোস্বামী সম্পাদিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি*

১৪.৫.৩ ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী সভাৰ*

১৪.৫.৪ মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*

১৪.৫.৫ সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*

১৪.৫.৬ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ *History of Assamese Literature*

১৪.৫.৭ আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থাৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*

১৪.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১৪.৭ অধিক জানিবলৈ

১৪.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১৪.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

১৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব
- বিভিন্ন পণ্ডিতে আগবঢ়োৱা মতবাদৰ ভিত্তিত অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন সম্পর্কে জ্ঞাত হ'ব পাৰিব

- অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলে ৰচনা কৰা বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্ৰন্থসমূহৰ একোটি পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব
- লগতে বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ মাজত পৰিলক্ষিত হোৱা ভিন্ ভিন্ দৃষ্টিভঙ্গীৰো পৰিচয় লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

১৪.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া দ্বিতীয় ষাণ্মাসিকৰ প্ৰথম পাঠ্যবিষয়ৰঅন্তৰ্গত এইটো চতুৰ্দশ তথা শেষ অধ্যায়। ইয়াৰ শিৰোনাম 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকল'। যিকোনো বিষয়ৰে ইতিহাস সমৃদ্ধ লিখনিৰ মূল্য অপৰিসীম। কিয়নো ইতিহাসবিদ তথা বুৰঞ্জীকাৰসকলে যিদৰে তথ্য প্ৰমাণ আৰু নিৰ্ভৰযোগ্য অনুমানৰ ছাঁয়া-প্ৰছাঁয়াৰ আশ্ৰয়ত পাঠকৰ সন্মুখত কোনো এটা বিষয়ৰ স্পষ্ট ধাৰণা দিবলৈ চেষ্টা কৰে, সেইদৰে পাঠক সমাজেও বুৰঞ্জীকাৰজনৰ তথ্যক সাৰ্বজনীনতাৰ দৃষ্টিভঙ্গীৰে তেনেবোৰ বিষয়ৰ বৰ্ণনা বা ধাৰণাক শ্ৰদ্ধা আৰু আন্তৰিকতাৰে গ্ৰহণ কৰে। সেয়েহে ইতিহাস সমৃদ্ধ লিখনিৰ প্ৰমূল্য সন্দেহাতীতভাৱে অপৰিসীম। অসমীয়া সাহিত্যৰ ধাৰাবাহিক বিৱৰণ তথা ইতিহাস বহনকাৰী গ্ৰন্থসমূহৰ মূল্যও একেটা কাৰণতে যথেষ্ট বেছি। যিহেতু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী হৈছে সেই জাতিটোৰ বৌদ্ধিক দিশৰ উত্তৰণৰ এক ধাৰাবাহিক দলিল। সেয়ে অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশিষ্ট বুৰঞ্জীকাৰ সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই তেওঁৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্তত* কৈছে— "সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী জাতিবেশৰ ভাব, চিন্তা, কল্পনা, আদৰ্শ আৰু জীৱন ধাৰাৰ অভিব্যক্তি। সাহিত্যৰ যোগেদি প্ৰকাশ পোৱা বিভিন্ন যুগৰ ভাব, চিন্তা, প্ৰকাশভঙ্গী, অভিজ্ঞতা আৰু আঙ্গিকক পৰস্পৰ্ষ সূত্ৰত গাঁথি কাৰ্যকাৰণ সম্পৰ্ক নিৰ্ণয় কৰি জাতিৰ মানসিক বিকাশৰ ধাৰাটোৰ লগত পাঠকৰ পৰিচয় কৰি দিয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ উদ্দেশ্য।" এই উদ্দেশ্য সিদ্ধিৰ লক্ষ্যৰেই অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলেও অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী লিখন কৰ্মত আত্মনিয়োগ কৰি জাতিটোৰ মানসিক আৰু বৌদ্ধিক দিশত উত্তৰণত বিশেষ অৰিহণা যোগাই আহিছে বুলি ক'ব পাৰি।

অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু অনুযায়ী এই অধ্যায়ত যদিও সাহিত্যৰাজিৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হ'ব, তথাপি এটা কথা সন্দেহাতীতভাৱে স্পষ্ট যে সাহিত্য ভাষাৰ গাত আঁউজিহে বাট বুলে। অৰ্থাৎ ভাষাইহে সাহিত্যক জাউতি-যুগীয়া কৰি জীয়াই ৰাখে। অন্যহাতে, সেই ভাষাৰ মৰ্যাদা দুগুণে চৰে তেতিয়া যেতিয়া সেই ভাষাৰ সাহিত্যই বিকাশমান হৈ উঠে। গতিকে ক'বই লাগিব যে ভাষা আৰু সাহিত্য পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ সৈতে সম্পৰ্কযুক্ত। এটাৰ অবিহনে আনটো শ্ৰীবৃদ্ধি সম্ভৱ নহয়। সেয়েহে হয়তো আমাৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ প্ৰায় প্ৰতিগৰাকীয়ে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী দিবলৈ যাওঁতে ভাষাৰ দিশটোকো স্বাভাৱিকভাৱে টানি আনিছে বা টানি আনিবলগীয়া হৈছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী লিখাৰ পৰম্পৰাও দৰাচলতে অসমীয়া ভাষা বিষয়ক আলোচনাৰ পৰাই আৰম্ভ হোৱা বুলি নগেন শইকীয়াৰ দৰে পণ্ডিতসকলে মত ব্যক্ত কৰিব বিচাৰে। সাহিত্য সমালোচক শইকীয়াৰ মতে *জোনাকী* কাকতৰ তৃতীয় বছৰ প্ৰথম সংখ্যাৰ

পৰা একাদশ-দ্বাদশ সংখ্যালৈকে হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ 'অসমীয়া ভাষা' নামৰ সুদীৰ্ঘ প্ৰবন্ধ আৰু 'অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি সাধিনী সভা'ত পৰিৱেশিত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ 'অসমীয়া ভাষা' শীৰ্ষক বক্তৃতালানিয়েই (যিলানি *জোনাকী*ৰ পঞ্চম বছৰৰ পৰা সপ্তম বছৰলৈকে আঠটা সংখ্যাত প্ৰকাশিত হৈছিল) অসমীয়া ভাষাৰ লগতে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ৰচনাৰ ইতিহাসো আৰম্ভ হয়। গতিকে পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাক অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী লিখাৰ বাট কাটি দিয়ে বুলি ক'ব পাৰি। তদুপৰি ১৮৯৫ চনত অ.ভা.উ.সা. সভাই অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰায় সাতশমান পুথিৰ (মুদ্ৰিত আৰু সাঁচিপতীয়া) তালিকাৰে প্ৰকাশিত পুস্তিকাইও পৰৱৰ্তী কালত বুৰঞ্জী লিখাৰ অন্যতম সমল হিচাপে কাম কৰিছিল বুলি দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ 'ভূমিকা'ত নগেন শইকীয়াই উল্লেখ কৰিছে।

এনেকৈয়ে অসমীয়া ভাষা তথা সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী লিখাৰ পৰ্ব আৰম্ভ হোৱাৰ পিছত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক পূৰ্ণাঙ্গ গ্ৰন্থ বৰ্তমানলৈ একাধিক প্ৰকাশ হৈ ওলাইছে। কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বাবে হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ সম্পাদনেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰাজিক খণ্ড খণ্ডকৈ সাতোটাকৈ খণ্ডত তেওঁৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি*ত ধাৰাবাহিকভাৱে অন্তৰ্ভুক্ত কৰি অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ বহল ক্ষেত্ৰখনত এক অনন্য ধাৰাৰ সৃষ্টি কৰিলেও লিখন কালৰ ফালৰ পৰা চালে ১৯১২ চনত প্ৰকাশিত দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* নামৰ গ্ৰন্থখনকহে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ প্ৰথম পূৰ্ণাঙ্গ গ্ৰন্থ বুলিব লাগিব।

ইতিমধ্যে আমি ওপৰত উল্লেখ কৰাৰ দৰে দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাই *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* গ্ৰন্থৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ ইতিহাসত প্ৰথমটো মাইলৰ খুঁটি স্থাপন কৰাৰ পিছত কুৰিৰো অধিক এই বিষয়ক গ্ৰন্থই প্ৰকাশৰ মুখ দেখাই নহয়, অসমীয়া জাতিৰ ঐতিহ্য বহনকাৰী এনে গ্ৰন্থই অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰালত বিশেষ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিলে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক আন কেইখনমান গ্ৰন্থ হ'ল— ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি* (১৯৪০), *New Light on History of Asamiya Literature* অথবা *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*; বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ *The History of Assamese Literature* (১৯৪৬); সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত* (পিছলৈ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*); মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; তদুপৰি বিশিষ্ট এক শ্ৰেণী ব্যক্তিৰ দ্বাৰা সম্পাদিত আৰু 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি' নামৰ সংস্থাটোৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত কেইবাটাও খণ্ডত প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খিনিও এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। অৱশ্যে এইবোৰ গ্ৰন্থৰ বাহিৰেও বিশেষ এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্যিক লৈও অনেকে সেই শ্ৰেণীৰ সাহিত্যখিনিৰ ইতিহাস একোটা দিবলৈ কৰা চেষ্টাৰেও অনেক সৰু-বৰ গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছে যদিও এই অধ্যায়ত বিশেষ এক শ্ৰেণীৰ লেখকৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীখিনিকহে আলোচনাৰ মাজলৈ অনা হ'ব।

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰাজিৰ আলোচনীৰ ক্ষেত্ৰত আন এটা উল্লেখযোগ্য কথালৈ মন কৰিবলগীয়া। সেয়া হ'ল গ্ৰন্থকাৰসকলৰ দৃষ্টিভঙ্গী। সমালোচনামূলক দৃষ্টিভঙ্গী প্ৰায় প্ৰতিগৰাকী

বুৰঞ্জীকাৰৰ মাজত পার্থক্য দেখা যায়।গ্ৰন্থকাৰৰ এনে সুকীয়া দৃষ্টিভঙ্গীৰ বাবে বহু সময়ত পাঠক বিবুধিত পৰিলেও সেয়া গ্ৰন্থ লেখকৰ ন ন চিন্তাৰে কৰা বিশ্লেষণাত্মক দৃষ্টিভঙ্গীৰ ফল বুলিব পাৰি। এনেবোৰ কথাও স্বাভাৱিকভাৱেই আলোচনাৰ মাজলৈ আহিব।এনেবোৰ দিশৰ আলোচনাৰ সমাহাৰতেই অধ্যায়টি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

১৪.৩ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ চমু পৰিচয়

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ ইতিহাস যিদৰে এটি দীৰ্ঘ ইতিহাস, সেইদৰে বুৰঞ্জী প্ৰণেতাসকলৰ ক্ষেত্ৰতো এটি দীঘলীয়া পৰিক্ৰমা চকুত পৰে। ১৯১২ চনত দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাৰ দ্বাৰা লিখিত *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ পৰা আৰম্ভ কৰি 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম'ৰ দ্বাৰা সম্পাদিত ৰূপত প্ৰকাশিত খণ্ডাকাৰৰ বুৰঞ্জীসমূহলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ ইতিহাসে ইতিমধ্যে এশটা বছৰ পাৰ কৰিছে। এই এশ বছৰীয়া কালছোৱা সাহিত্যৰ অন্যান্য দিশৰ লগতে বুৰঞ্জী প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰতো উল্লেখযোগ্য সময়। এইছোৱা সময়ত বহুকেইখন সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী পুথি প্ৰকাশিত হৈ ওলাইছে। ইতিমধ্যে ওপৰত আমি কেইগৰাকীমান বুৰঞ্জীকাৰৰ নাম উল্লেখ কৰি আহিছোঁ। তলত আমি সেইসকলৰ বুৰঞ্জীকাৰৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ একোটি চমু পৰিচয় দিবলৈ যত্ন কৰা হ'ল।

১৪.৩.১ দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱা

অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী শীৰ্ষক গ্ৰন্থৰ ৰচক দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱা হৈছে সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ককাইদেৰেক গোবিন্দ চন্দ্ৰ বেজবৰুৱাৰ পুত্ৰ। দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱা বৃত্তিত এজন অধিবক্তা। কিন্তু এই পৰিচয়তকৈ সাহিত্যিক পৰিচয়েৰেহে অসমীয়া সমাজ তথা সাহিত্যানুৰাগী সমাজখনত তেওঁ বিশেষভাৱে পৰিচিত। শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ-শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱ কৃত চৌধ্য প্ৰসঙ্গৰ উপযোগী 'বৰগীত'ক 'Holy Song' আখ্যাৰে আখ্যায়িত কৰা এইজনা বেজবৰুৱা সাহিত্যানুৰাগী তথা শিক্ষানুৰাগী প্ৰতিজন অসমীয়াৰ বাবে এটি চিৰপৰিচিত নাম। অধিবক্তাৰ দৰে সদা ব্যস্ত ব্যক্তি এজনৰ বাবে ওকালতিৰ সমানে সাহিত্য চৰ্চা কৰা বা সাহিত্য চৰ্চাক আগবঢ়াই নিয়াতো কম কথা নহয়। তাতে অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ দৰে বিশাল পৰিসৰ বিষয় এটিৰ বুৰঞ্জী দাঙি ধৰাতো নিশ্চয় থকাটোকৈ ডাঙৰ কথা। তাতোকৈয়ো ডাঙৰ কথা যি সময়ত তেওঁৰ বুৰঞ্জী লিখাৰ কামত হাত দিছিল সেই সময়ত তেনে গ্ৰন্থৰ আৰ্হিও অসমীয়াত নাছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ দৰে এজন সাহিত্য সাধকৰ ভতিজাক অথবা শিক্ষানুৰাগী পিতৃৰ সন্তান হোৱাৰ সুবাদতে যে এনে এটি অসাধ্য সাধনৰ প্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল তাক নিশ্চয় নক'লেও হয়। তদুপৰি নিজৰ ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা আৰু আন্তৰিকতাইও নিশ্চয় এই ক্ষেত্ৰত সহায় কৰিছিল। সি যি নহওক অসমীয়া

ভাষা-সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীপ্ৰণয়নত ইতিহাস গঢ়া দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱাক আনে নাৰাখিলেও অন্ততঃ অসমীয়া সাহিত্য-সমাজে সদায় মনত ৰাখিব।

১৪.৩.২ হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী

১৮৭২ চনত গোলাঘাট মৌজাৰ অন্তৰ্গত গৌৰাঙ্গ সত্ৰত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ অক্লান্ত সাধক হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ জন্ম হয়। পিতৃ ডম্বৰুধৰ গোস্বামী আৰু মাক ঘনকান্তি দেৱী। ঢেকিয়াল প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত শিক্ষাৰ পাতনি মেলা এইগৰাকী পণ্ডিতে ১৮১০চনত প্ৰেচিডেন্সী কলেজৰ পৰা এফ.এ. ডিগ্ৰী লাভ কৰে। বৃত্তিত তেওঁ পোনতে মাটিৰ হাকিম হৈ আগলৈ ই.এ.চি. পদলৈ উন্নীত হয়। তেওঁ বৃত্তিগতভাৱে এজন হাকিম বা ই.এ.চি. যদিও একে সময়তে অসমীয়া সাহিত্যৰ এজন একনিষ্ঠ সেৱকো আছিল। তেওঁ চন্দ্ৰ কুমাৰ আগৰৱালা অথবা লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ দৰে অ.ভা.উ.সা. সভা আৰু *জোনাকী* আলোচনীৰো এজন সক্ৰিয় কৰ্মী আছিল, যি তিনিগৰাকীক একেলগে অসমীয়া সাহিত্য জগতত *জোনাকী*ৰ ত্ৰিমূৰ্তি বুলি অভিহিত কৰা হয়।

অসমীয়া সাহিত্যৰ অন্যতম কৃতিৰ ভিতৰত চতুৰ্দশপদী কবিতাৰ জন্মদাতা, ১৯০০ চনত *হেমকোষ*ৰ ছপা কামত আগবঢ়োৱা ভূমিকা, সম্পাদনা ৰূপত প্ৰকাশিত ভট্টদেৱৰ *কথা-গীতা, কথা-ভাগৱত*, সূৰ্য্যখড়ি দৈৱজ্ঞৰ *দৰং ৰাজবংশাৱলী, পুৰণি অসম বুৰঞ্জী, কামৰত্ন* তত্ত্ব বিশেষভাৱে অন্যতম যদিও সাতোটাকৈ খণ্ডত সম্পাদিত আৰু প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি* (১৯২৯) হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ অসমীয়া সাহিত্যলৈ তেওঁৰ সাহিত্য কৰ্মৰ বিৰল অৱদান। তেওঁ ১৯২০ চনৰ 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ চতুৰ্থ অধিৱেশনৰ সভাপতি পদ গ্ৰহণ কৰা পূৰ্বে ১৯১২ চনত 'কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতি'ৰ সভাপতিৰ দায়িত্বও গ্ৰহণ কৰিছিল। ১৯২৮ চনত এইজনা সাহিত্য সাধকে ইহলীলা সম্ভৰণ কৰে।

১৪.৩.৩ ডিম্বেশ্বৰ নেওগ

অসমীয়া সাহিত্যৰএজন সব্যসাচী পণ্ডিত ৰূপে খ্যাত ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ জন্ম শিৱসাগৰ জিলাৰ কমাৰফদীয়া গাঁৱত (১৮৯৯ চনত)। পিতৃ মাণিক চন্দ্ৰ নেওগ আৰু মাতৃ চন্দ্ৰপ্ৰভা। মাণিক চন্দ্ৰ-চন্দ্ৰপ্ৰভাৰ তিনি পুত্ৰৰ (ডিম্বেশ্বৰ, মহেশ্বৰ, মোক্ষেশ্বৰ) প্ৰথম পুত্ৰই হ'ল ডিম্বেশ্বৰ নেওগ। পিতৃ মাণিক চন্দ্ৰ নেওগৰ প্ৰযত্নত স্থাপিত ১১৩নং কমাৰফদীয়া স্কুলত পণ্ডিতগৰাকীয়ে নিম্ন প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত শিক্ষা জীৱনৰ পাতনি মেলে আৰু ১৯৪০ চনত এম.এ. ডিগ্ৰী গ্ৰহণ কৰি শিক্ষকতাৰে কৰ্মজীৱন আৰম্ভ কৰি ১৯৫১ চনলৈকে শিক্ষকতা বৃত্তিতে নিয়োজিত হৈ থাকে।

তেওঁ সৰু কালৰে পৰা অৰ্থাৎ স্কুলীয়া জীৱনৰ পৰাই সাহিত্য কৰ্মত নিমগ্ন হৈ পৰে। সৰু কালৰে পৰা একান্তভাৱে সাহিত্য কৰ্মত নিমগ্ন হৈ পৰা ডিম্বেশ্বৰ নেওগে

কবিতা পুথিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি নাটক, সমালোচনামূলক অনেক গ্ৰন্থ ৰচনা কৰি গৈছে। তেওঁ নিজেই এঠাইত 'এতিয়া মই সৰুৱে-বৰে এশখনমান কিতাপৰ লেখক' বুলি কৈছে। তদুপৰি বিভিন্ন কাকতে-পত্ৰই বা আলোচনীয়ে লিখা বিভিন্ন প্ৰবন্ধবোৰতো আছেই। তেওঁৰ কাব্যগ্ৰন্থ কেইখন হ'ল— *মালিকা, সঁফুৰা, থুপিতৰা, মালতী, ইন্দ্ৰধনু, অসমা, বিচিত্ৰা* আৰু *থাপনা*।নাটক বা দৃশ্যকাব্য কেইখন হ'ল— *অকাল বসন্ত, কামৰূপ, মদন ভস্ম, কুণ্ডিল কুঁৱৰী* আৰু *কৃষ্ণলীলা*। উল্লেখযোগ্য যে এই আটাইকেইখন নাটক অমিত্ৰাক্ষৰ ছন্দত লিখা।

এইসমূহ গ্ৰন্থৰ বিপৰীতে এলানি তেওঁ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিজৰিত গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি উলিয়ায়। তাৰে ভিতৰত *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৩৬), *অসমীয়া সাহিত্যৰ চমু বুৰঞ্জী* (১৯৫০), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি* (১৯৪০), *New Light on History of Assamese Literature* (1962), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৫৭) অথবা *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৫৭) ইত্যাদি কেইখনমান অতিকে উল্লেখযোগ্য অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক পুথি। এইসমূহ গ্ৰন্থৰ উপৰিও *বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আতিগুৰি, প্ৰাগ্-ঐতিহাসিক অসম, অসমীয়া সাহিত্যৰ জিলিঙনি, The Origin and Growth of the Assamiya Language* আন দুখনমান সমালোচনা গধূৰ গ্ৰন্থ।

গ্ৰন্থ ৰচনাৰ উপৰিও অসম ছাত্ৰ সন্মিলনৰ সম্পাদককে ধৰি ১৯৪৪-৪৭ চনলৈ অসম সাহিত্য সভাৰ সম্পাদক হিচাপেও কাম কৰিছিল। তদুপৰি ১৯২৩-১৯২৬ চন পৰ্যন্ত *মিলন* আলোচনীৰো সম্পাদক আছিল।পেছাত এজন হাইস্কুল আৰু নৰ্মাল স্কুলৰ শিক্ষক হৈয়ো অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ সাধনাৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰালত যিমানখিনি দি গ'ল সেয়া সঁচাকৈ আশ্চৰ্যকৰ। ১৯৬৬ চনৰ ১২ নৱেম্বৰ তাৰিখে এইজনা পণ্ডিতৰ দেহাৱসান ঘটে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰথম বুৰঞ্জীকাৰ হিচাপে কাক আখ্যা দিয়া হয়?

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ সব্যসাচী পণ্ডিত বুলি কাক কোৱা হয়?

১৪.৩.৪ মহেশ্বৰ নেওগ

ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ ভাতৃ মহেশ্বৰ নেওগৰ জন্ম হয় ১৯১৫ চনৰ ৭ ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখে শিৱসাগৰৰ কমাৰফদীয়া গাঁৱত। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনত যিসকল ব্যক্তিৰ স্থান সদায় আগত সেইসকলৰ অন্যতম পুৰোধা ব্যক্তি হ'ল

মহেশ্বৰ নেওগ। তেওঁৰ শিক্ষা আৰু কর্মজীৱন কৃতিত্বৰে সমুজ্জ্বল। ১৯৩৪ চনত প্ৰৱেশিকা পাছ কৰাৰ পিছত ১৯৩৬ চনত আই.এ.এছ. আৰু ইংৰাজী বিষয়ত অনার্চসহ ১৯৩৯ চনত স্নাতক সন্মান লাভ কৰে। অৱশ্যে তাৰ কেইবছৰমান বিৰতিৰ পিছত অর্থাৎ ১৯৪৭ চনত দেশে স্বাধীনতা লাভ কৰা বর্ষতে এইগৰাকী পণ্ডিতে প্ৰাইভেট পদ্ধতিৰে অসমীয়া বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। তাৰ পিছৰ বছৰতে অর্থাৎ ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালৰ অসমীয়া বিভাগত প্ৰবক্তা হিচাপে যোগদান কৰে আৰু ১৯৬৫ চনত জৱাহৰলাল নেহেৰু অধ্যাপকৰ দৰে সন্মানীয় পদত অধিষ্ঠিত হৈ ১৯৭৮ চনত এই পদৰ পৰাই অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে।

আন বহুতৰে দৰে মহেশ্বৰ নেওগো অসম সাহিত্য সভাৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত আছিল। অসম সাহিত্য সভাৰ পৰা সদস্য মহীয়ান উপাধিৰে সন্মানিত হোৱাৰ উপৰিও ১৯৭৪ চনৰ 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ মঙলদৈ অধিৱেশনৰ সভাপতিও আছিল।

মহেশ্বৰ নেওগৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ অন্যতম কৃতিৰ ভিতৰত *পুৰণি অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতি*, *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*, *প্ৰাচ্য শাসনাৱলী*, *পৱিত্ৰ অসম* (সম্পা.), *গুৰু-চৰিত কথা* (সম্পা.) তদুপৰি *শ্ৰীহস্তমুক্তাৱলী*, *Aesthetic Contuum Essays on Assamese Music*, *Drama Drance and Paintings*, *Cultural Haritage of Assam*, *Essays on Assamese Literature*, *Sankardeva and His Times* বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। নেওগৰ *ঋতুসুৰ* নামৰ কবিতা পুথি এখনো পোৱা যায়। সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ অন্যতম কাণ্ডাৰী মহেশ্বৰ নেওগৰ গ্ৰন্থৰ সংখ্যা তিনিকুৰিৰো অধিক। এনে এজন মহান পণ্ডিতৰ মৃত্যু হয় ১৯৯৫ চনৰ ১৩ ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ একমাত্ৰ কবিতা পুথিখনৰ নাম কি ?

১৪.৩.৫ সত্যেন্দ্ৰনাথ শর্মা

সত্যেন্দ্ৰনাথ শর্মাৰ জন্ম ১৯১৭ চনৰ ১০ ছেপ্টেম্বৰত শিৱসাগৰৰ জাঁজীৰ জৱাবাৰী ব্ৰাহ্মণ গাঁৱত আৰু মৃত্যু ১৯৯৯ চনৰ ১১ আগষ্টত। অসমীয়া সাহিত্যৰ গৱেষক আৰু সমালোচক পিতৃ গোলাপ চন্দ্ৰ শর্মা আৰু মাতৃ চেনেহী দেৱীৰ সন্তান সত্যেন্দ্ৰনাথ শর্মাৰ শিক্ষাব্ৰতী জীৱনৰ কীয়দাংশ হ'ল তেওঁৰ জন্ম স্থানৰ জাঁজী হাইস্কুলৰ পৰা ১৯৩৪ চনত প্ৰৱেশিকা, ১৯৩৬ আৰু ১৯৩৯ চনত কটন কলেজৰ পৰা ক্ৰমে আই.এ. আৰু ডিষ্টিংশ্যনসহ স্নাতক (বি.এ.) আৰু কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ১৯৪১ চনত প্ৰথম

শ্ৰেণীৰ এম.এ. আৰু পিছলৈ ইয়াৰ পৰাই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সৰ্বোচ্চ ডিগ্ৰী ডক্টৰেট (পি.এইছ.ডি.) উপাধি লাভ কৰে। কৰ্মজীৱন হিচাপে কটন কলেজত প্ৰথমে ১৯৪২ চনত প্ৰবক্তা হিচাপে যোগদান কৰে যদিও ১৯৪৯ চনত প্ৰবক্তা ৰূপে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত স্থায়ীভাৱে (অসমীয়া বিভাগত) যোগদান কৰি ১৯৮০ চনত অৱসৰ লোৱালৈকে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়তে থাকে। তাৰ মাজতে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে ১৯৬৭ চনত তেওঁক আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা বিভাগৰ 'ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ' আসনৰ প্ৰাধ্যাপকৰ সন্মানো প্ৰদান কৰে। প্ৰাধ্যাপক হিচাপে থকাৰ মাজতে অসম সাহিত্য সভাৰ ১৯৭৫ চনৰ তিতাবৰ অধিৱেশনৰ সভাপতিও আছিল। ১৯৮৯ চনত অৰ্থাৎ অৱসৰ গ্ৰহণৰ ৯ বছৰ পাছত তেওঁক অসম সাহিত্য সভাই 'সাহিত্যাচাৰ্য্য' উপাধি প্ৰদান কৰে।

সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ কৃতিসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল— *অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত* (পিছলৈ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*), *অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা, অসমীয়া কাহিনী কাব্যৰ প্ৰবাহ, সাহিত্যৰ আভাস, অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিধাৰা, অসমীয়া নাট্য সাহিত্য* অথবা *A Socio-Economic and Cultural History of Mediaval Assam, 1200 A.D.–1800 A.D.*, *The New-Vaisnavite Movement and the Satra Institution of Assam*, *A History of Indian Literature* ইত্যাদি। এনেবোৰ মূল্যবান গ্ৰন্থৰ উপৰিও শিশুৰ উপযোগী *শিশু জ্ঞানকোষ* নামেৰে দুটা খণ্ডত সম্পাদিত ৰূপত প্ৰকাশিত গ্ৰন্থখন অসমীয়া সাহিত্যৰ আন এক উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ।ইয়াৰ উপৰিও *ৰামায়ণৰ ইতিবৃত্ত* নামৰ গ্ৰন্থখনৰ বাবে সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই 'অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ বঁটা'ও লাভ কৰে।এইজনা শিক্ষাবিদ তথা বুৰঞ্জীবিদৰ ১৯৯৯ চনৰ ১১ ছেপ্টেম্বৰ তাৰিখে ইহলীলা সম্বৰণ কৰে।

১৪.৩.৬ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা

অসমীয়া সাহিত্য জগতত বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা এটা পৰিচিত নাম। তেওঁ মূলতঃ লোক-সংস্কৃতি বিষয়ক গৱেষক-পণ্ডিত যদিও একে সময়তে তেওঁ এজন ঔপন্যাসিক, বুৰঞ্জীবিদ, ভাষাবিদ, শিক্ষাবিদ আৰু নাট্যকাৰো। এইজনা মহান সাহিত্যিকৰ জন্ম হৈছিল ১৯০৮ চনৰ ১০ নৱেম্বৰ তাৰিখে নগাঁও জিলাৰ পুৰণিগুদামত। নগাঁও চৰকাৰী হাইস্কুলৰ পৰা ১৯২৮ চনত প্ৰৱেশিকা পাছ কৰাৰ পিছত উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে কলিকতাৰ প্ৰেচিডেন্সি কলেজত নামভৰ্তি কৰে। তাৰ পৰা তেওঁ ১৯৩২ চনত অনাৰ্চসহ বি.এ. পাছ কৰাৰ পাছত ১৯৩৪ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা পালি ভাষাত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। ১৯৩৫ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ত অসমীয়া ভাষাক আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা কৰাত অসমীয়া ভাষাৰ অধ্যাপক হিচাপে নিযুক্তি লাভ কৰে। কিন্তু ১৯৩৮ চনত কলিকতা এৰি কটন কলেজত অসমীয়া বিষয়ৰ অধ্যাপকৰ পদত অধিস্থিত হয়। উল্লেখযোগ্য যে তেওঁ 'A Cultural History of Assam' বিষয়ত ১৯৪৮ চনত লণ্ডনৰ পৰা পি.এইছ.ডি. ডিগ্ৰী লাভ কৰে।

তেওঁৰ আন সাহিত্য কৰ্মৰ ভিতৰত *জীৱনৰ বাটত* (উপন্যাস), *সেউজী পাতৰ কাহিনী* (উপন্যাস), ১৯৬৪ চনৰ বাবে 'সাহিত্য অকাদেমি বঁটা' প্ৰাপ্ত অসমীয়া সংস্কৃতি বিষয়ক গ্ৰন্থ *অসমৰ লোক-সংস্কৃতি*, *History of Assamese Literature* বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ১৯৬৪ চনৰ ৩০ মাৰ্চ তাৰিখে এইজন মহান সাহিত্যিক অসমীয়া সাহিত্য জগতৰ বাবে চিৰদিনৰ বাবে মেলানি মাগে।

১৪.৩.৭ আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ সম্পাদকসকল

অসম আৰু ইয়াৰ চুবুৰীয়া অঞ্চলৰ থলুৱা ভাষা, সাহিত্য, কলা আৰু সংস্কৃতিৰ বিকাশ সাধনৰ উদ্দেশ্যে, অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা স্থাপিত 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা' হৈছে এটি গৱেষণামূলক প্ৰতিষ্ঠান। এই প্ৰতিষ্ঠানটোৱে হাতত লোৱা কৰ্ম আঁচনিৰ ভিতৰত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* প্ৰণয়ন অন্যতম। এই আঁচনিয়ে সাকাৰ ৰূপ লাভ কৰে কথাশিল্পী তথা বিশিষ্ট সাংবাদিক হোমেন বৰগোহাঞিৰ সম্পাদনাত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ ষষ্ঠ খণ্ডটি প্ৰকাশ হোৱাৰ লগে লগে। আঁচনি মতে এইখন পূৰ্ণাঙ্গ বুৰঞ্জীৰ বাবে ৬টা খণ্ডৰ পৰিকল্পনা কৰা হয়। অৱশ্যে হোমেন বৰগোহাঞিৰ দ্বাৰা সম্পাদিত একেবাৰে শেষৰ খণ্ডটোৱেহে পোন প্ৰথমে প্ৰকাশ লাভ কৰে (১৯৯৩)। তাৰ পিছত ১৯৯৭ চনত প্ৰকাশ পায় শিৱনাথ বৰ্মনৰ সম্পাদনাত বুৰঞ্জীখনৰ দ্বিতীয় খণ্ডটোৱে। বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকাৰ সম্পাদনাত প্ৰকাশ পোৱা খণ্ডটো প্ৰথম খণ্ড। প্ৰথম খণ্ড হ'লেও প্ৰকাশ হৈ ওলায় ২০০৩ চনতহে। সাধাৰণ সম্পাদক অশোক কুমাৰ গোস্বামী আৰু সম্পাদক ৰঞ্জিৎ কুমাৰ দেৱগোস্বামীৰ সম্পাদনাত ২০১৫ চনত বুৰঞ্জীখনৰ পঞ্চম খণ্ডটোৱে প্ৰকাশৰ মুখ দেখে। বুৰঞ্জীখনৰ তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ খণ্ড দুটা প্ৰকাশ হৈ ওলাবলৈ এতিয়াও বাকী। অসমৰ সুধী সমাজে খণ্ড দুটাৰ প্ৰকাশলৈ বাট চাই আছে। সি যিয়েই নহওক ইতিমধ্যে প্ৰকাশ হৈ ওলোৱা খণ্ডকেইটাৰ দায়িত্বত থকা সম্পাদকসকলৰ একোটি চমু পৰিচয় তলত দাঙি ধৰা হ'ল।

- **বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকা ঃ** গোলাঘাট জিলাৰ বৰপথাৰ নিবাসী স্বৰ্গীয় খৰ্গেশ্বৰ হাজৰিকা আৰু স্বৰ্গীয়া সোণেশ্বৰী হাজৰিকাৰ সুযোগ্য সন্তান বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকাৰ জন্ম ১৯৩৩ চনৰ ৩১ জুলাইত। বৰপথাৰ বৰমুখীয়া নিম্ন প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত শিক্ষাৰ পাতনি মেলা এইগৰাকী বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকাই গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা এম.এ. ডিগ্ৰী লাভ কৰে। প্ৰবক্তা হিচাপে কটন কলেজ আৰু তেওঁ কলেজীয়া শিক্ষা গ্ৰহণ কৰা দেৱৰাজ ৰয় মহাবিদ্যালয়ত শিক্ষকতা কৰে যদিও ১৯৬৮ চনৰ পৰা অৱসৰ লোৱালৈকে অৰ্থাৎ ১৯৯৫ চনলৈকে গুৱাহাটী ভোলানাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ত প্ৰবক্তা হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিল।

তেওঁৰ সাহিত্য কর্ম হিচাপে লেখত ল'বলগীয়া কেইখনমান গ্রন্থ হ'ল— *অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু ক্রমবিকাশ*, *অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ* (বাণীকান্ত কাকতিৰ গৱেষণা গ্রন্থ *Assamese its Formation and Development*ৰ অসমীয়া অনুবাদ), *অসমীয়া লিপিৰ বুৰঞ্জীৰ চমু আভাস*, *Assamese Language: Origin and Development* আদিয়ে প্রধান। তদুপৰি 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ প্রথম খণ্ডৰ সম্পাদক।

- **শিৱনাথ বর্মন ঃ** ১৯৪২ চনত জন্ম লাভ কৰা শিৱনাথ বর্মন প্রকৃততে পদার্থবিজ্ঞানৰ ছাত্র যদিও বুৰঞ্জী বিষয়ত পি.এইছ.ডি. লাভ কৰা সূত্রে কলা শাখাৰো ছাত্র। তদুপৰি তেওঁ যিবোৰ গ্রন্থ ৰচনা কৰিছে ইয়াৰে অধিকাংশই অসমীয়া সাহিত্যৰ সৈতে জড়িত। 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ দ্বিতীয় খণ্ডৰ সম্পাদনা কৰাৰ পূর্বে অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ যিবোৰ গ্রন্থ উপহাৰ দিছে সেইবোৰৰ ভিতৰত অন্যতম হ'ল— *শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱ ঃ কৃতি আৰু কৃতিত্ব*, *আইনষ্টাইন আৰু পদার্থজগত*, *অসমীয়া জীৱনী অভিধান*, *অসমীয়া আখৰ জোঁটনিৰ কথা*, *ভৱানন্দ দত্ত ঃ জীৱন আৰু প্রতিভা*, *অসমীয়া ব্যাকৰণ অভিধান*, *ন মনুষ্যাৎ*, *টঙ্ক মামাৰ অঙ্কৰ সাধু* ইত্যাদি। উল্লেখযোগ্য যে *ন মনুষ্যাৎ* গ্রন্থৰ বাবে 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ পৰা ১৯৮৫ চনত 'মোহন চন্দ্র শর্মা বঁটা' লাভ কৰে।
- **ৰঞ্জিৎ কুমাৰ দেৱগোস্বামী ঃ** 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ পঞ্চম খণ্ডৰ সম্পাদক। জন্ম ১৯৫২ চন, নগাঁৱত। এজন চিন্তাশীল প্রবন্ধকাৰ তথা সমালোচক হিচাপে পৰিচিত দেৱগোস্বামী গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইংৰাজী বিভাগৰ অধ্যাপক। তেওঁৰ সাহিত্য কর্মৰ ভিতৰত যুটীয়াভাৱে সম্পাদনা কৰা *Banikanta Kakati: The Man and His Works* (1988) উল্লেখযোগ্য।
- **হোমেন বৰগোহাঞি ঃ** 'আবিলেক'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* সম্পাদকসকলৰ ভিতৰত হোমেন বৰগোহাঞিও এজন। তেওঁ এই বুৰঞ্জীখনৰ ষষ্ঠ খণ্ড সম্পাদনা কৰে। তেওঁ একেধাৰে সাংবাদিক, সমালোচক, কবি আৰু ঔপন্যাসিক। এইগৰাকী লেখকৰ জন্ম ১৯৩২ চনৰ ৭ ডিচেম্বৰ তাৰিখে লক্ষীমপুৰ জিলাৰ ঢকুৱাখনাত। তেওঁ জন্মস্থান ঢকুৱাখনাতে প্রাথমিক শিক্ষা আৰম্ভ কৰিলেও উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে কটন কলেজত নামভর্তি কৰে। পিছলৈ সাংবাদিকতাকে জীৱনৰ পেছা হিচাপে গ্রহণ কৰিলেও সাহিত্যৰ সাধনাও সমানে আগবঢ়াই যায়। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত জীৱনৰ কীর্তি স্বৰূপ উপন্যাস কেইখনমান হ'ল— *সাউদৰ পুতেকে নাও মেলি যায়*, *হালধীয়া চৰায়ে বাওঁধান খায়*, *পিতা-পুত্র*, *অস্তৰাগ*, *সুবালা*, *নিসঙ্গতা*, *এদিনৰ ডায়েৰি*, *মস্যগন্ধা* আদিয়ে অন্যতম। আত্মজীৱনীমূলক গ্রন্থৰ

ভিতৰত *আত্মানুসন্ধান*, *ধুমুহা আৰু বামধেনু* অন্যতম। তদুপৰি প্ৰবন্ধ গ্ৰন্থ *মানুহ হোৱাৰ গৌৰৱ*, *প্ৰজ্ঞাৰ সাধনা* উল্লেখযোগ্য। 'সাহিত্য অকাদেমি বঁটা' বিজয়ী (*পিতা-পুত্ৰৰ* বাবে, ১৯৭৮) এইজনা সাহিত্যিকে 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ পৰা 'নীলমণি ফুকন বঁটা' আৰু 'অসম উপত্যকা বঁটা'ও লাভ কৰে। তদুপৰি পত্নী নিৰুপমা বৰগোহাঞিৰ সৈতে *পূৱাৰ পূৰবী সন্ধাৰ বিভাস*নামৰ আন এখন উপন্যাসো ৰচনা কৰে। যিখন অসমীয়া সাহিত্যত যুটীয়াভাৱে লিখা প্ৰথম উপন্যাস। উল্লেখযোগ্য যে তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত প্ৰতিখন গ্ৰন্থই মননশীল আৰু গৱেষণাধৰ্মী, লাগিলে সি উপন্যাসেই হওক অথবা গল্প কিম্বা প্ৰবন্ধই হওক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ *A Socio-Economic and Cultural History of Mediaval Assam* গ্ৰন্থখনৰ ৰচক কোন?

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ কোনখন গ্ৰন্থৰ বাবে হোমেন বৰগোহাঞিয়ে 'সাহিত্য অকাদেমি বঁটা' লাভ কৰে?

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১৪.১

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ একোটি পৰিচয় দিয়ক।

১৪.৪ অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন

অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলেই সময়ে সময়ে দি থৈ গৈছে। তেনে কেইগৰাকী বুৰঞ্জীকাৰৰ ভিতৰত ডিম্বেশ্বৰ নেওগ, মহেশ্বৰ নেওগ, সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা আদিয়ে প্ৰধান। অৱশ্যে পোন প্ৰথমে অসমীয়া সাহিত্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়ে ভাষাবিদ বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ যুগ বিভাজন কৰি গৈছে। তেওঁৰ যুগ বিভাজন আছিল এনেকুৱা—

১) প্ৰাক্ বা প্ৰাচীন অসমীয়া (চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা ষোড়শ শতিকাৰ শেষলৈকে)। তেওঁ প্ৰাক্ বা প্ৰাচীন অসমীয়াক পুনৰ দুটা উপভাগত ভাগ কৰিছে— ক) প্ৰাক্-বৈষ্ণৱ যুগ আৰু খ) বৈষ্ণৱ যুগ।

২) মধ্য অসমীয়া (সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈকে)।

৩) আধুনিক অসমীয়া (ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে)।

ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন আছিল আকৌ এনে ধৰণৰ—

১) প্ৰাৰম্ভৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ শেষলৈকে— 'আদি যুগ' (৮০০-১২০০)।

২) ত্রয়োদশৰ পৰা পঞ্চদশ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে— 'প্রাক্‌বৈষ্ণৱ যুগ' (১২০০-১৪৫০)।

৩) পঞ্চদশৰ মাজভাগৰ পৰা সপ্তদশ শতিকাৰ মাজভাগলৈ— 'বৈষ্ণৱ যুগ' (১৪৫০-১৬৫০)।

৪) সপ্তদশৰ মাজভাগৰ পৰা ঊনবিংশৰ আগছোৱালৈ— 'বিস্তাৰ যুগ' (১৬৫০-১৮৩০)।

৫) ঊনবিংশ শতিকাৰ আগভাগৰ পৰা এতিয়ালৈকে— 'বৰ্তমান যুগ' (১৮৩০-১৯৪০)।

ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ এই বিভাজনেৰে আলোচনা কৰা পুথি *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি* যিহেতু ১৯৪০ চনত প্রকাশ হয়। গতিকে তেওঁ বৰ্তমান যুগটোক এই চনলৈকে টানিছে।

মহেশ্বৰ নেওগৰ যুগ বিভাজন হ'ল— ১) বৌদ্ধ যুগ, ২) প্রাক্‌-শঙ্কৰ যুগ, ৩) শঙ্কৰী যুগ, ৪) শঙ্কৰোত্তৰ যুগ আৰু ৫) আধুনিক যুগ।

আধুনিক যুগক তেওঁ আকৌ আন চাৰিটা উপভাগত ভাগ কৰিছে— ক) আদি বৃটিছ যুগ, খ) হেমচন্দ্র বৰুৱাৰ কাল, গ) ৰোমাণ্টিক যুগ বা বেজবৰুৱাৰ যুগ আৰু ঘ) বৰ্তমান সাহিত্য।

উল্লেখযোগ্য যে লোক-সাহিত্যখিনি নেওগে সময়ৰ পৰিসীমাৰ বাহিৰত আলোচনা কৰিছে।

সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন এইদৰে আগবঢ়াইছে—

১) আদি যুগ ঃ উদ্ভৱ কালৰ সাহিত্য (খ্রীঃ ৯৫০-১৩০০), *চর্য্যাপদ*, মন্ত্র সাহিত্য।

২) মধ্য যুগ ঃ ১) প্রথম পর্যায় ঃ প্রাক্‌-শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্য (খ্রীঃ ১৩০০-১৪৯০)
২) দ্বিতীয় পর্যায় ঃ শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্য (খ্রীঃ ১৮৯১-১৭০০)
৩) তৃতীয় পর্যায় ঃ উত্তৰ-শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্য (খ্রীঃ ১৭০০-১৮৩০)

৩) বৰ্তমান যুগ ঃ ১) প্রথম পর্যায় ঃ মিছনেৰী সাহিত্য ১৮২৬(৩৬)-১৮৬৯)
২) দ্বিতীয় পর্যায় ঃ হেমচন্দ্র-গুণাভিৰামৰ কাল (১৮৭০-১৮৯০)
৩) তৃতীয় পর্যায় ঃ ৰোমাণ্টিক যুগ বা বেজবৰুৱাৰ যুগ (১৮৯১-১৯৪০)
৪) চতুর্থ পর্যায় ঃ সাম্প্রতিক কাল (১৯৪০-)

প্রত্যেকেই তেওঁলোকৰ মত বা অভিমতৰ ভিত্তিত অসমীয়া সাহিত্যৰ একোটা যুগ বিভাগ কৰিব খুজিছে। প্রত্যেকৰে যুগ বিভাজনৰ ক্ষেত্রত সময় নিৰূপণে মতদ্বৈধতা সৃষ্টি কৰিছে। তথাপি সামগ্রিকভাৱে বিচাৰ কৰি আদি, মধ্য আৰু বৰ্তমান যুগ হিচাপে বিভাজন কৰি আদি যুগৰ সময় আদিৰ পৰা চতুর্দশ শতিকালৈ, মধ্য যুগক প্রাক্‌-শঙ্কৰীৰ পৰা মিছনাৰীৰ আগমনলৈকে টানি নি তাৰ পিছৰ পৰা বৰ্তমানলৈ আধুনিক বা বৰ্তমান যুগত থাপিব পাৰি।

চিন্তা-চর্চা কৰক-১৪.২

অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন সম্পর্কে এটি টোকা লিখক।

১৪.৫ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীসমূহ

১৪.৫.১ দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ ইতিহাসত দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱা প্রণিত *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* নামৰ গ্রন্থখনেই গ্রন্থ আকাৰৰ প্রথম বুৰঞ্জী। ইয়াৰ আগেয়ে দুই-এখন কাকত-আলোচনীৰ পাতত অসমীয়া ভাষা বা সাহিত্যৰ ইতিহাস বহনকাৰী দুই-এক প্রবন্ধ প্রকাশ হৈছিল যদিও সি কাকত বা আলোচনীৰ মাজত প্রবন্ধৰ আকাৰতে সীমাৱদ্ধ আছিল। সেই ফালৰ পৰা চালে *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* শীর্ষক গ্রন্থখন অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ ইতিহাসত মাইলৰ খুঁটি বুলিব পাৰি।

সৰু-বৰ বাৰটা অধ্যায়ত নির্মিত গ্রন্থখনৰ আৰম্ভণিৰ অধ্যায় তিনিটাত অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি সম্পর্কত মতামত আগবঢ়াই পৰৱর্তী দুটা অধ্যায়ত অর্থাৎ চতুর্থ আৰু পঞ্চম অধ্যায়ত যথাক্রমে অসমীয়া আখৰৰ উৎপত্তি আৰু আখৰ-জোঁটনি সম্পর্কত কেতবোৰ উদাহৰণসহ আলোচনা কৰাৰ পিছতহে অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ বিভাজনৰ সময় নিৰূপণেৰে অধ্যায় ভিত্তিক আলোচনা আগবঢ়াইছে। ভাষা বিষয়ক অধ্যায়তেই তেওঁ বঙালীসকলে দাবী কৰা 'অসমীয়া ভাষা বাংলাৰ উপভাষা' বোলা কথাষাৰ তীক্ষ্ণতাৰে বিৰোধিতা কৰি অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে সংস্কৃতৰ পোনপটীয়া যোগসূত্র টানি অসমীয়া ভাষাটোক বাংলাতকৈ পুৰণি ভাষা বুলিছে। তদুপৰি পুৰুষোত্তম গজপতিৰ বুলি ঠাঁৰৰ কৰা পৌৰাণিক পুথি (লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ মতে ষষ্ঠ শতিকাৰ) 'দীপিকাছন্দ'ৰ ভাষাৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত সাদৃশ্যলৈ লক্ষ্য ৰাখি অসমীয়া ভাষাৰ অস্তিত্ব বাংলাতকৈ পূর্বৰ বুলি যুক্তিসন্মত দাবী আগবঢ়াইছে।

ষষ্ঠ অধ্যায়ৰ পৰা সাহিত্যৰ যুগ ভিত্তিক আলোচনা আগবঢ়াইছে যদিও 'অসমীয়া সাহিত্যৰ যুগ' নুবুলি 'অসমীয়া ভাষাৰ যুগ' বুলিহে উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু 'ভাষা' শব্দটোৰে যে সাহিত্যখিনিকে মূলতঃ সামৰি লৈছিল আলোচনাৰ পৰাই বুজিব পাৰি। তেওঁ 'আদি যুগ' (ষষ্ঠ অধ্যায়) আৰু 'বর্তমান যুগ' (একাদশ অধ্যায়) দুটাক একোটিকৈ অধ্যায়ত সামৰি মাজৰ যুগটোক 'উন্নতিৰ যুগ' নাম দি 'শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ-ৰাম সৰস্বতী-অনন্ত কন্দলি'কে প্রমুখ্যে কৰি এইসকল সাহিত্যিকৰ ছাঁয়া-প্রছাঁয়াৰ কবিসকলৰ সাহিত্য কর্মক চাৰিটা অধ্যায়ত (সপ্তম, অষ্টম, নৱম আৰু দশম অধ্যায়) বর্ণনা কৰিছে।

আদি যুগত 'ডাকৰ বচন'কে আদি কৰি 'দীপিকাছন্দ' তথা হৰিহৰ বিপ্র (হৰিবৰ), হেম সৰস্বতী, কবিৰত্ন সৰস্বতী, দুর্গাবৰ, নাৰায়ণ দেৱ, মাধৱ কন্দলি পর্যন্ত সামৰিছে যদিও ৰুদ্র কন্দলি, মনকৰৰ দৰে কবিৰ উল্লেখ নাই। কেৱল সেয়ে নহয়, শেষৰ ফালে 'বিয়াগীত', 'বিহ্নাম' শিৰোনামৰো যৎকিঞ্চিৎ পৰিচয় দিব বিচাৰিলেও পৰৱর্তী সময়ৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা 'লোক-সাহিত্য'ৰ অন্তর্গত কোনো এটি

বিষয়ৰে (যেনে— লোকগীত, সাঁথৰ, যোজনা-পটন্তৰ ইত্যাদি) আলোচনা গ্ৰন্থখনত নাই। তদুপৰি 'চর্য্যাপদ'ৰ আৱিষ্কাৰো তেতিয়া পর্যন্ত পোহৰলৈ নহাত তাৰো আলোচনা গ্ৰন্থখনত পাবলৈ নাই।

বাকী দুটা যুগতকৈ 'উন্নতিৰ যুগ'টোৰ আলোচনা কিছু বিস্তৃত। এই যুগে সামৰি লোৱা উল্লেখযোগ্য কবি-সাহিত্যিকসকল হ'ল— শঙ্কৰদেৱ, মাধৱদেৱ, ৰাম সৰস্বতী, অনন্ত কন্দলি, দামোদৰদেৱ, ভট্টদেৱ, দৈতাৰি ঠাকুৰ, গোৱিন্দ মিশ্ৰ, গোপালদেৱ, শিষ্ট ভট্টাচার্য্য, কবিৰত্ন, বকুল কায়স্থ, সূর্য্যখৰি দৈৱজ্ঞ বা সাগৰ খৰি, গোপাল আতা, গোপাল মিশ্ৰ, ৰাম মিশ্ৰ, কবিৰাজ চক্ৰৱর্তী ইত্যাদি। তেওঁ এই যুগটোৰ নামকৰণৰ ব্যাখ্যা দিছে এনেদৰে— "উন্নতি যুগ বোলা এই ৩৭১ বছৰীয়া যুগৰ আদি ভাগক আসামৰ সাহিত্যৰ পুনর্জ্জীৱন (Renaissance) আৰু শিক্ষাৰ পুনৰালোচনাৰ কাল (Revival of Learning) বোলা যায়। এই যুগৰ আদিতেই অসমীয়া ভাষাৰ গুৰিয়াল, অসমীয়া সাহিত্যৰ বাট দেখুৱাওঁতা, অসমত দার্শনিক তথ্যেৰে মিলোৱা বৈষ্ণৱ ধর্ম প্রচাৰক শঙ্কৰদেৱে পুৰণি তান্ত্রিক হিন্দুৰ কঠোৰ বান্ধ কাটি ডাঙৰ-সৰু সকলোকে একে জোপা বৈষ্ণৱ ধর্মৰ গছৰ ছাঁত জিৰণি দি একমাত্র নির্গুণ ঈশ্বৰক আৰাধনা কৰিবলৈ শিকাই, দর্শন শাস্ত্রৰ নতুন চিন্তা, ধর্মৰ নতুন ধাৰণা, সাহিত্য বিজ্ঞানৰ উদাৰ ভাব, মনুষ্যত্বৰ ওখ আর্হি আৰু জীৱনৰ ওখ বাট দেখুৱাই, উন্নতিৰ নতুন যুগ সুমুৱাই, অসমৰ নাম গোটেই সভ্য জগতত জিলিকাই নিজৰ অসাধাৰণ প্রতিভা দেখুৱাই, জগতক মুগ্ধ কৰি, অসমীয়াৰ গাত নতুন জীৱন দি গ'ল।"

এইদৰে শঙ্কৰদেৱৰ আবির্ভাৱ কালৰ পৰা বৃটিছসকল অসম পদার্পণ কৰাৰ আগছোৱা সময় (১৮২৬)লৈকে বৈষ্ণৱ বা নৱবৈষ্ণৱ ভাৱাদর্শেৰে নতুন জীৱন প্রদান কৰা এই যুগটোক উন্নতিৰ যুগ বুলিছে। 'বর্তমান যুগ'টোকো সণ্ঢালনি ৰূপত আলোচনা কৰা নাই। 'জীৱিতসকলৰ সাহিত্যৰ বিষয়ে শেষ মন্তব্য দিব নোৱাৰি' (আগকথা, দ্বিতীয় সংস্কৰণ)ৰ অজুহাতত জীৱিত লোকৰ ভিতৰত একমাত্র হেমচন্দ্র গোস্বামীক আলোচনাৰ মাজলৈ আনি বাকীসকল জীৱিত লেখকক আনকি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, চন্দ্র কুমাৰ আগৰৱালাকো আলোচনাৰ বাহিৰতহে ৰাখিছে। কেৱল *অৰুণোদই*ৰ দুই-এক লেখনি আৰু আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, কাশীনাথ তামূলী ফুকন, হেমচন্দ্র বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা, দীননাথ বেজবৰুৱা, হেমচন্দ্র গোস্বামীকে প্রমুখ্যে কৰি কালিৰাম বৰুৱা, লম্বোদৰ বৰা, ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত, সত্যনাথ বৰা ইত্যাদি লেখকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি এই যুগটো সামৰিছে। একেবাৰে শেষৰ অধ্যায়টোত (দ্বাদশ অধ্যায়) পুৰণি অসমীয়া ভাষা আৰু নতুন বা আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ একোটা পার্থক্য দেখুৱাই আলোচনা তথা গ্ৰন্থখনৰ সামৰণি মাৰিছে। এইদৰে আলোচনা পদ্ধতি বা বিষয়বস্তু অন্তর্ভুক্তিৰ ক্ষেত্রত কিছু হীনদেৰী থাকিলেও দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* এখন ঐতিহাসিকভাৱে মূল্যৱান গ্ৰন্থ।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১৪.৩

"দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত মাইলৰ খুঁটি" —আলোচনা কৰক।

১৪.৫.২ হেমচন্দ্র গোস্বামী সম্পাদিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি*

অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ একনিষ্ঠ কর্মী হেমচন্দ্র গোস্বামীৰ একান্ত প্রচেষ্টা আৰু কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সেই সময়ৰ (১৯১৮) উপাচার্য্য ছাৰ আশুতোষ মুখার্জীৰ পৰামর্শ তথা সহযোগত ১৯২৩-১৯২৯ চনলৈ প্রকাশ পোৱা *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি* সঁচা অর্থত অসম আৰু অসমীয়াৰ বাবে সাফল্যৰ ইতিহাস বুলিব পাৰি। সেই সময়ত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ত ভাৰতৰ আন আন প্রাদেশিক ভাষাসমূহৰ দৰে অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যকো স্নাতকোত্তৰ পাঠ্যক্রমত চলোৱাৰ সিদ্ধান্ত মর্মে সেই পাঠ্যক্রম বা প্রস্তাৱিত পাঠ্যক্রমৰ বাবে প্রয়োজনীয় গ্রন্থৰ জোৰা মৰাৰ উদ্দেশ্যে এক দূৰদর্শী প্রকল্প পৰিকল্পনা কৰি বাস্তৱ ৰূপ দিবলৈ গুৰুদায়িত্ব অর্পণ কৰা হয় ই.এ.চি. পদবীধাৰী হেমচন্দ্র গোস্বামীৰ হাতত। ১৯১৮ চনৰ সেই পৰিকল্পনাই নানা বাধা-বিঘিনিৰ মাজেৰে ১৯২৩-১৯২৯ চনলৈ খণ্ডসমূহে গ্রন্থৰ আকাৰ লাভ কৰে।

হেমচন্দ্র গোস্বামীৰ গ্রন্থ প্রণয়ন আৰু মুদ্রণৰ প্রথম পৰিকল্পনা মতে সর্বমুঠ সাতোটা খণ্ডক তিনিটা বৃহৎ খণ্ডৰ বুকুত সংস্থাপন কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰা হয়। সেই খণ্ডসমূহৰ আঁচনি এনে ধৰণৰ আছিল—

Volume: 1

১) গীতি যুগ, মন্ত্র আৰু ভণিতা যুগ, প্রাক্-বৈষ্ণৱ যুগ।

Volume: 2

২) বৈষ্ণৱ যুগ (প্রথম খণ্ড)

৩) বৈষ্ণৱ যুগ (দ্বিতীয় খণ্ড)

৪) বিস্তাৰ যুগ (তৃতীয় খণ্ড)

৫) বিস্তাৰ যুগ (চতুর্থ খণ্ড)

Volume: 3

৬) বর্তমান যুগ (প্রথম খণ্ড)

৭) বর্তমান যুগ (দ্বিতীয় খণ্ড)

এই সাতটা বৃহৎ খণ্ডত সম্পূর্ণ পাঠভিত্তিক বুৰঞ্জীখন হেমচন্দ্র গোস্বামীয়ে প্রস্তুত কৰে। দৰাচলতে এইখনেই অসমীয়া সাহিত্যৰ একমাত্র পুথি য'ত কেৱল সাহিত্যিকসকলৰ পাঠৰ সমাবেশ ঘটিছে।

সন্দেহ নাই *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি* এখন যে ঐতিহাসিক গ্ৰন্থ। তথাপি এটা কথা ক'বই লাগিব যে গ্ৰন্থখনত বহু পাঠ সন্নিৱিষ্ট হোৱা নাই। তেনে দুই-এটা উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল—

গ্ৰন্থখনত চর্য্যাপদ, পৰৱৰ্তী বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ বিচাৰত বাংলা-অসমীয়াৰ উমৈহতীয়া সাহিত্যখিনি (যেনে— *শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তন*, *শূন্য পুৰাণ* আদি), *হৰিবৰ বিপ্ৰ আৰু তেওঁৰ সাহিত্য*, হেম সৰস্বতীৰ *হৰ-গৌৰী সম্বাদ*, দুর্গাবৰৰ *গীতি ৰামায়ণ*ৰ বাহিৰে আন মনসা কবিসকলকে আদি বহু সাহিত্যিকৰ সম্পূৰ্ণ সাহিত্যৰ পাঠ সন্নিৱিষ্ট হোৱা নাই। অৱশ্যে তেওঁ এক বিশেষ কর্ম আঁচনি আৰু পৰিকল্পনাৰে গ্ৰন্থৰ ৰূপ দিয়া বাবে বহু বিষয় অথবা বহু বিষয়ৰ কেতবোৰ অংশ অন্তর্ভুক্তৰ পৰা বিৰত হয়তো আছিল। অৱশ্যে গোস্বামীৰ গ্ৰন্থখনক *Asomiya Sahityar Chaneki or Typical Collection from Assamese Literature* বুলিহে 'নতুন সংস্কৰণৰ বিষয়ে দুআষাৰ'ত প্ৰকাশকে উল্লেখ কৰিছে। গতিকে নির্বাচিত লেখনিৰহে ইয়াত প্ৰকাশ হৈছে। কিন্তু যিখিনি বিষয়ৰ পাঠ স্থানভুক্ত হৈছে সি যি কোনো অসমীয়া সাহিত্যৰ পঢ়ুৱৈ এজনৰ বাবে সহজলভ্য হৈ পৰিছে। ইয়ে গ্ৰন্থখনৰ সার্থকতাতো অৱিহণা যোগাইছে।

তলত আঁচনি মতে ভাগ কৰা খণ্ড আৰু উপ-বিভাগসমূহৰ এটি সামগ্ৰিক পৰিচয় দিয়া হ'ল—

সাতটা খণ্ডৰ বুৰঞ্জীখনৰ 'প্ৰথমছোৱা সময়' বা 'গীত যুগ'ত মানুহ মুখে মুখে প্ৰচলিত হৈ অহা মৌখিক সাহিত্যৰ ভিত্তিত এই খণ্ডটি সঙ্কলিত হৈছে। 'দ্বিতীয়ছোৱা সময়' অর্থাৎ 'মন্ত্ৰ আৰু ভণিতা যুগ'ৰ বিষয়বস্তু হ'ল প্ৰথম লিখিত সাহিত্যৰ অন্যধর্মী সাহিত্য ৰূপে বিবেচিত মন্ত্ৰ আৰু ডাক-প্ৰবচনখিনি। 'তৃতীয়ছোৱা সময়' অর্থাৎ 'প্ৰাক্-বৈষ্ণৱ যুগ'ত শঙ্কৰদেৱৰ আগছোৱা সময়ত ৰচিত সাহিত্যৰাজিক সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। এই তিনিওছোৱা প্ৰথম খণ্ডত সংস্থাপিত হৈছে। 'চতুর্থছোৱা সময়' অর্থাৎ 'বৈষ্ণৱ যুগ'ত শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ অপূর্ব সাহিত্যৰাজিৰ কৃতিত্বৰ ভিত্তিত 'বৈষ্ণৱ যুগ' হিচাপে নামকৰণ কৰা হৈছে। দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় খণ্ডত সংস্থাপিত হৈছে এই 'বিস্তাৰ যুগ'। দ্বিতীয় খণ্ডত শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱ-ৰাম সৰস্বতী-অনন্ত কন্দলি আৰু তৃতীয় খণ্ডত আন বৈষ্ণৱ কবিসকল। 'বৈষ্ণৱ যুগ'ৰ দৰে 'বিস্তাৰ যুগ'ৰ সংখ্যাও দুটা— চতুর্থ আৰু পঞ্চম খণ্ড। এই দুটা খণ্ডৰ বিষয় আহোম শাসনৰ সময়ৰ পৰা অসম ইংৰাজ শাসনৰ প্ৰাক্-মুহূর্তলৈ। 'ষষ্ঠছোৱা সময়' অর্থাৎ 'বর্তমান যুগ' আন দুটা খণ্ডত (ষষ্ঠ আৰু সপ্তম) বিভক্ত। 'বর্তমান যুগ' সূর্য্যখড়ি দৈৱজ্ঞৰ *দৰঙ্গৰাজ বংশাৱলী*ৰ পৰা পদ্মনাথ গোহাঞিৰবৰুৱাৰ *ভানুমতী*, *লীলা* আৰু একেবাৰে শেষত দুর্গাপ্ৰসাদ দত্তৰ *বৃষকেতুলৈকে* পৰিব্যপ্ত হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৬ ঃ হেমচন্দ্র গোস্বামী সম্পাদিত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্রন্থখনৰ নাম কি?

১৪.৫.৩ ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* সম্ভাৰ

ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্রন্থৰ ক্ষেত্রত উল্লেখনীয় কথাটো হ'ল তেওঁ এখন বা দুখন নহয় পাঁচোখনতকৈয়ো অধিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ৰচনা কৰিছে। তেওঁৰ এই বিষয়ক গ্রন্থসমূহ হ'ল— *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৩৬), *অসমীয়া সাহিত্যৰ চমু বুৰঞ্জী* (১৯৫০), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি* (১৯৪০), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৫৭), *New Light on History of Assamese Literature* (১৯৬২) আৰু *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৬৪)। দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খনৰ পিছত ৰচিত আৰু প্রকাশিত ডিম্বেস্বৰ নেওগৰ *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খনক অসমীয়া সাহিত্যৰ দ্বিতীয়খন বুৰঞ্জী হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। এইখন বুৰঞ্জীত মিছনেৰীৰ আগমনৰ পৰা (১৯৩৬) বুৰঞ্জী লিখাৰ প্রায় আগমুহূর্তলৈকে সামৰিছে। অৱশ্যে বুৰঞ্জীখনত কালভিত্তিক ধাৰাবাহিক বিৱৰণৰ পৰিৱর্তে বিষয়ভিত্তিক বিৱৰণহে দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। দ্বিতীয়তে অসম, অসমীয়া আৰু সমসাময়িক সময়ৰ প্রতিচ্ছবি আৰু নানাবিধ সমস্যাৱলীকো অধ্যায়ৰ মাজে মাজে চেগ বুজি দাঙি ধৰিছে। ই গ্রন্থনকৰ একৰমৰ বৈশিষ্ট্য বুলিব পাৰি। আন এটা বৈশিষ্ট্য হৈছে অধ্যায়ৰ মাজৰ বিভিন্ন সৰু সৰু বিষয় (অথচ গুৰুত্বপূর্ণ) যেন লগা কথাবোৰতো নিজস্ব মতামত প্রদান কৰিছে। অৱশ্যে আলোচনাৰ মাধ্যম যথেষ্ট চুটি।

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি লেখকৰ আন এখন বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্রন্থ। গ্রন্থখনৰ প্রধান বৈশিষ্ট্যটোৱেই হ'ল যুগ বিভাজনগত আলোচনা। তেওঁ নিজেও গ্রন্থখনিৰ 'আগকথা'ত লিখিছে— "সাহিত্যৰ ভাবধাৰা অনুসাৰে যুগ বিভাগ কৰি প্রতিটি যুগৰ প্রতিকৃতি পৰিষ্কাৰকৈ দাঙি ধৰিবলৈ চোৱাই এই পুথিৰ বর্তমান ঘাই লক্ষ্য।" এই লক্ষ্যৰে তেওঁ 'আদি যুগ', 'প্রাক্-বৈষ্ণৱ যুগ', 'বৈষ্ণৱ যুগ', 'বিস্তাৰ যুগ' আৰু বর্তমান যুগ' নামেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীক বিভাজন কৰি পদ্ধতিগতভাৱে আলোচনা কৰিছে। অৱশ্যে 'পাতনি' অংশত অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱৰ পৰা আৰম্ভ কৰি অসমীয়া ভাষাত বিভিন্ন উৎসৰ প্রভাৱ সম্পর্কে এটি চমু বিৱৰণো দিছে। গ্রন্থখনৰ এটা প্রধান বৈশিষ্ট্য হ'ল অসমীয়া সাহিত্যৰ সময়-তালিকা এখন শেষৰ ফালে সংযোগ কৰি দিছে খ্রীঃপূঃ দুহেজাৰৰ (২০০০) পৰা খ্রীষ্টাব্দ ১৯৪০ চনলৈকে। এই সময়-তালিকাখন পঢ়িলে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ সামগ্রিক প্রতিচ্ছবি এখন সহজতে লাভ কৰিব পাৰি।

নেওগৰ দ্বাৰা ৰচিত বুৰঞ্জীলানিৰ ভিতৰত ১৯৫৭ চনত প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*, ১৯৬২ চনত প্ৰকাশিত *New Light on History of Asamiya Literature* আৰু *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (১৯৬৪) এই তিনিখন বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল এই তিনিওখন গ্ৰন্থ একেখন গ্ৰন্থৰে প্ৰতিৰূপ বুলিব পাৰি। দুই-এটি দিশৰ সংযোগ-বিযোগৰ বাহিৰে তেনে উল্লেখযোগ্য বৈসাদৃশ্য গ্ৰন্থ তিনিখনত নাই। ১৯৫৭ চনত প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খনত খ্ৰীঃ ৬০০-১৯৫৬ খ্ৰীষ্টাব্দলৈ সামৰি প্ৰধান বিষয়বস্তুক পাঁচটা ভাগ কৰি প্ৰথম ভাগক 'আদি যুগ' নাম দি সময় খ্ৰীঃ ৬০০-১১০০ খ্ৰীঃলৈ ধৰিছে। বিষয়বস্তু সামৰিছে লোক-সাহিত্যৰ পৰা চৰ্য্যাপদলৈকে। দ্বিতীয় ভাগক 'পূৰ্ব বৈষ্ণৱ যুগ' নামকৰণেৰে (সময় ১১০০ খ্ৰীঃৰ পৰা ১৪৫০ খ্ৰীঃলৈ) প্ৰাক্-শঙ্কৰকালীন সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্যৰাজিক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। ১৪৫০-১৬৫০লৈকে ধৰা 'বৈষ্ণৱ যুগ' নামৰ তৃতীয় ভাগত শঙ্কৰ-মাধৱকে প্ৰমুখ্য কৰি পাঁচালী কবিসকলে ঠাই পাইছে। 'উত্তৰ বৈষ্ণৱ যুগ' নামৰ চতুৰ্থটি ভাগক সময় নিৰূপণ কৰিছে ১৬৫০-১৮২৬লৈকে। এই ভাগত প্ৰধান বিষয়বস্তু চৰিত পুথি, বৈষয়িক গদ্য-পদ্য, বুৰঞ্জী সাহিত্যই প্ৰধান। শেষ তথা পঞ্চম ভাগক 'বৰ্তমান যুগ' নামকৰণ কৰি ১৮২৬ বুৰঞ্জীখন লিখাৰ আগৰ অৰ্থাৎ ১৯৫৬ খ্ৰীঃলৈকে ধৰা হৈছে। বৰ্তমান ভাগত মিছনেৰী আগমনৰ পৰা আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ গতি-প্ৰকৃতি সবিশতাৰে আলোচনাৰ মাজলৈ আনিছে। মাথোন কেইটিমান বছৰ ব্যৱধানত প্ৰকাশিত তেওঁৰ *New Light on History of Asamiya Literature* নামৰ গ্ৰন্থখন অসমীয়া বুৰঞ্জীখনৰ সৈতে মাথোন দুটা দিশত পৃথক। প্ৰথম, ইয়াৰ মাধ্যম ইংৰাজী, দ্বিতীয়, সংযোজিত কেইটিমান পৰিশিষ্ট। তাৰ বাহিৰে আন দিশত বৈসাদৃশ্য প্ৰায় নাই বুলিলেও হয়। ঠিক তেনেকৈ ১৯৬৪ চনত *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* নাম দি আন এখন বুৰঞ্জী নেওগে প্ৰণয়ন আৰু প্ৰকাশ কৰে। এইখনো পূৰ্বৰখনৰ সৈতে *(অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী)* বিষয়গত দিশত কোনো পাৰ্থক্য নাই। কেৱল আগৰখনত সংযোজিত 'পাতনি' অংশ এইখনত নাই। তদুপৰি আগৰখনত যুগ হিচাপে বিভাজিত ভাগবোৰক পিছৰখনত যথাক্ৰমে আদি 'মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্য', 'শেষ মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্য', 'নৱ-প্ৰজন্মৰ ফুলি উঠা অসমীয়া সাহিত্য', 'উত্তৰ নৱ-প্ৰজন্ম যুগৰ অসমীয়া সাহিত্য', 'বৰ্তমান যুগৰ আৱিষ্কাৰৰ অসমীয়া সাহিত্য'— নামেৰে পাঁচটা অধ্যায়ত ভাগ কৰি প্ৰতিটো অধ্যায়ক অধ্যায় নুবুলি পুথি এক, পুথি দুই —এই ধৰণে সজাইছে। আন দুটামান সালসলনি হ'ল— 'অসমীয়া কবিতাৰ ছন্দৰ ক্ৰমবিকাশ' শিতানটো স্বতন্ত্ৰ শিতান হিচাপে আলোচনা; 'অসমীয়া সাহিত্যৰ অতি আধুনিক সুঁতি', 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ', 'নতুন কবিতা', 'নতুন চুটিগল্প', 'নতুন উপন্যাস', 'নতুন নাটক', 'নতুন গীত', 'নতুন সমালোচনা', 'সাহেই সাহিত্য', 'অস্থিৰ সমতা', 'প্ৰতিভাৰ উচ্চতা', 'সমালোচনাৰ দায়িত্ব' শিতানত 'অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্য

বিচাৰ', 'অসমীয়া নীচাত্মিকা আৰু জাতিৰ ভৱিষ্যৎ' নামৰ দুই-এটি অংশ সংযোগ কৰিছে। মুঠতে শেষৰ প্ৰায় পোন্ধৰ পৃষ্ঠা (অৰ্থাৎ ৩৬২ৰ পৰা ৩৭৭লৈ)ৰ বাহিৰে বিষয়বস্তুৰ দিশত বা অধ্যায় বিভাজনৰ দিশত তেনে কোনো চকুত লগা পাৰ্থক্য নাই। গ্ৰন্থ দুখনৰ আন সাদৃশ্যগত বৈশিষ্ট্য হ'ল প্ৰতিটো অধ্যায়ৰ আৰম্ভণিত সংযোজিত 'আগকথা' তথা 'আগকথা'ৰ অন্তৰ্গত 'ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতি', 'সামাজিক সাৰাংশ' আৰু 'সাহিত্যিক লক্ষণ'ৰ পৰ্যালোচনা। লেখকৰ সমালোচনামূলক দৃষ্টিভঙ্গী নিৰ্ভীক আৰু স্পষ্ট। বৈষ্ণৱ যুগ আৰু বৈষ্ণৱ যুগৰ কবিসকলৰ প্ৰতি লেখক অশেষ শ্ৰদ্ধাশীল আছিল যেন লাগে। বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাৰ মনোভাব সম্পৰ্কে জানিবলৈ তলৰ বাক্যটোৱে নিশ্চয় যথেষ্ট হ'ব। তেওঁ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* গ্ৰন্থখনৰ শেষ শিতান 'সামৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ ভৱিষ্যৎ' অংশত কৈছে— "*অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ একেটি লেখৰ কাহিনী বৈষ্ণৱ সাহিত্য; ই জনগণৰ সেৱাৰ উদ্দেশ্যে মাটিৰ ভেটিত থিয় হৈ উচ্চ আকাশ চুই স্বৰ্গ-মৰ্ত্যৰ শুভ পৰিণয় ঘটাইছিল।" তাৰ বিপৰীতে আধুনিক লেখকৰ সাহিত্যৰ প্ৰতি সেই মনোভাব একেবাৰে দেখা নাযায় বুলিলেও হয়। আনকি আধুনিক যুগৰ সমালোচনাৰ প্ৰতিও তেওঁ সন্তুষ্ট নহয়। *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ এঠাইত তেওঁ নতুন সমালোচনা বাস্তৱিকতে প্ৰৱঞ্চনা তথা ভুৱা দিয়া পাণ্ডিত্যৰ আড়ম্বৰ থকা বুলি মুকলি আক্ষেপ প্ৰকাশ কৰি তেনে সমালোচনাৰ পৰা কবি-সাহিত্যিকৰ প্ৰকৃত ৰং উদ্‌ঘাটন সম্ভৱ নহয় বুলি ক্ষোভ প্ৰকাশ কৰিছে। এনে নিৰ্ভীকতা খুব কম পণ্ডিতৰ সমাজতহে দেখা যায়। অসমীয়া ভাষা উৎপত্তিৰ সম্পৰ্কত কৰা অভিমতো আন বহুতৰে সৈতে পাৰ্থক্য আছে। তেওঁ মাগধী অপভ্রংশৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হোৱা বুলি কোৱাৰ বিপৰীতে কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰাহে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সম্ভৱ বুলি নিজৰ যুক্তি দাঙি ধৰিছে। এইদৰে তেওঁৰ বুৰঞ্জীত আনৰ সৈতে মতদ্বৈধতা দেখা যায়। অৱশ্যে তেওঁৰ এনে মতদ্বৈধতা নিজেও স্বীকাৰ কৰিছে।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১৪.৪

ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ দ্বাৰা ৰচিত বুৰঞ্জীসমূহৰ এটি বিশ্লেষণ দাঙি ধৰক।

১৪.৫.৪ মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*

অসমীয়া ভাষা, সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ এজন নিৰলস সাধক তথা পুৰোধা ব্যক্তি মহেশ্বৰ নেওগ কেৱল অসমৰ প্ৰেক্ষাপটতেই নহয় সৰ্বভাৰতীয় প্ৰেক্ষাপটতো তেওঁ এজন অগ্ৰণী সাহিত্য সেৱক। তেওঁৰ গ্ৰন্থৰাজিয়ে অসমীয়া সাহিত্য ভঁৰালৰ এক বুজন অংশ আৱৰি আছে। *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা* তেওঁৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ

বুৰঞ্জী বিষয়ক এখন উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। ইতিমধ্যে বহুকেইটা তাঙৰণৰ মুখ দেখা উক্ত গ্ৰন্থখনৰ প্ৰথম তাঙৰণৰ প্ৰকাশিত চন হ'ল ১৯৬২। 'সংযোজন' অংশক বাদ দি গ্ৰন্থখনৰ মূল অধ্যায়ৰ সংখ্যা ষোল্লটা। লেখকে ষোল্লটা বিষয়ক অধ্যায়ৰ নামেৰে নামকৰণ কৰা নাই। কিন্তু বিষয়সমূহৰ ধাৰাবাহিক বিৱৰণলৈ চাই বিষয়সমূহক অধ্যায়ৰ আধাৰতে আলোচনা কৰিব পাৰি।

নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* বিষয়ক উক্তগ্ৰন্থখন কেৱল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ বাবেই এখন উপযুক্ত গ্ৰন্থ নহয়; বৰং অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ অনুসন্ধিৎসু ব্যক্তি আৰু গৱেষকৰ বাবেও ই এখন উচ্চমানৰ গ্ৰন্থ। কেতবোৰ বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰত আন বুৰঞ্জীকাৰৰ সৈতে দৃষ্টিভঙ্গীৰ পাৰ্থক্য দেখা গ'লেও সেয়া তথ্য নিৰ্ভৰ আৰু যুক্তিসঙ্গত। প্ৰকৃত সমালোচনাৰ ধৰ্ম ৰক্ষা কৰি প্ৰয়োজন সাপেক্ষে নমনীয়, কঠোৰ হোৱাৰ উপৰিও দেশ আৰু কালৰ প্ৰতিও সততে দৃষ্টি দিয়া দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত প্ৰথম তাঙৰণৰ 'নিবেদন'ত কোৱা কথা এষাৰ মন কৰিবলগীয়া, "কিছুমান কিতাপৰ নাম গোট খালেই সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী নহয়। কিতাপৰ পাছফালে লুকাই থকা মানুহজন, মানুহজনৰ পিছফালে লুকাই থকা তেওঁৰ দেশ আৰু কালক অস্বীকাৰ কৰিলে কিতাপখনৰ ঠাই সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত নোহোৱা হয়। এই কথালৈ দৃষ্টি ৰাখিছোঁ আৰু পৰাপক্ষত লেখক আৰু লেখাৰ মূল্য নিৰ্দ্ধাৰণৰ যত্ন সততে ৰাখিছোঁ। ...তদুপৰি নিজৰ অভিৰুচি সংযত কৰিবলৈ আৰু 'আমি অসমীয়া নহওঁ দুখীয়া' ভাবকো আঁতৰাই বিচাৰক নিৰপেক্ষ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।" ইয়াতেই নেওগ যে এজন কেৱল কিতাপৰ টোপোলা মেলি বুৰঞ্জী প্ৰণয়ন কৰা ব্যক্তি নাছিল তাৰ স্পষ্ট উমান পোৱা যায়। তদুপৰি সমালোচনামূলক দৃষ্টিভঙ্গী তথা এজন নিৰপেক্ষ সমালোচকৰ দায়িত্ব উপলব্ধি কৰি যে সমালোচনা কৰ্মত হাত দিছিল সেই কথাও জানিব পাৰি।

যি কি নহওক নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা* নামৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰতে এখন লেখত ল'বলগীয়া গ্ৰন্থ। গ্ৰন্থখনত স্বয়ং সম্পূৰ্ণ ষোল্লটা বিষয় অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে যদিও বিষয়সমূহক অধ্যায় বোলা নাই। এই কথা আমি ওপৰত উল্লেখ কৰি আহিছোঁ। কেৱল বিষয়সমূহত অন্তৰ্ভুক্তি লাভ কৰা কবি-সাহিত্যিকসকলৰ কৰ্মৰাজিক যিমান পাৰি নিৰপেক্ষতাৰে বৰ্ণনা কৰাৰ চেষ্টা কৰিছে। গ্ৰন্থখনত অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়সমূহ হ'ল— 'ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশ' —ইয়াত ইণ্ডো-ইউৰোপীয়ৰ পৰা ক্ৰমবিৱৰ্তন ঘটি কেনেকৈ আধুনিক অসমীয়া ভাষাই স্বমহিমাৰে গঢ় ল'লে তাৰ এটি বিৱৰণ দাঙি ধৰিছে। লগতে অসমীয়া ভাষাত আৰবী-পাৰ্চীৰ শব্দৰ প্ৰভাৱ, টাই-অষ্টিকৰ প্ৰভাৱকে আদি কৰি অসমীয়া ভাষাৰ এক দীঘলীয়া ইতিহাসৰ বৰ্ণনা দিছে। 'লোক-গীতি আৰু লোক-কথা'নামৰ দ্বিতীয়টি বিষয়ত অসমীয়া লোক-সাহিত্যই ঠাই পাইছে। 'প্ৰত্ন-অসমীয়া আৰু মিশ্ৰ-অসমীয়া ৰচনা' নামৰ তৃতীয়টি বিষয়ত চৰ্য্যাপদকে আদি কৰি অসমীয়া-বাংলাৰ উমৈহতীয়া সাহিত্যখিনিয়ে ঠাই পাইছে। সেইদৰে 'প্ৰাক্-

শঙ্কৰ যুগ'ত প্ৰাক্-শঙ্কৰকালীন কবি আৰু কবিসকলৰ সাহিত্য কৰ্মৰ বিৱৰণ দাঙি ধৰিছে। শঙ্কৰদেৱৰ পৰা উত্তৰ শঙ্কৰ কালৰ সময়লৈকে সমগ্ৰ সাহিত্যৰ বিৱৰণ দিছে মূলতঃ চাৰিটা বিষয়ৰ মাজেৰে। সেই বিষয় চাৰিটা হ'ল— 'নৱ-বৈষ্ণৱ সাহিত্য ঃ শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱ', 'শঙ্কৰদেৱৰ সমসাময়িক পাঁচালী কবিসকল', 'নৱ-বৈষ্ণৱ সাহিত্য ঃ শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰচ্ছায়া-উপচ্ছায়াৰ কবি-সাহিত্যিকসকল' আৰু 'নৱ-বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ বিস্তাৰ ঃ সত্ৰীয়া সমাজৰ সাহিত্য'। তদুপৰি মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় 'চৰিত আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্য'ক অগ্ৰাধিকাৰ প্ৰদানেৰে 'আহোম ৰাজত্বৰ সাহিত্য' নামেৰে আন এটা বিষয় সজাইছে। একেদৰে 'কোচ আৰু কছাৰী আদি ৰজাসকলৰ ৰাজত্বৰ সাহিত্য' শীৰ্ষক বিষয়টিত কোচ আৰু কছাৰী ৰজাৰ সান্নিধ্যত উজ্জীৱিত সাহিত্যৰ এটি বিৱৰণ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। 'শঙ্কৰোত্তৰ অন্যান্য সাহিত্য ঃ অজ্ঞাতবাসৰ লেখকসকল' নামেৰেও আন এটা বিষয় সজাইছে। অসমলৈ বৃটিছ মিছনেৰী আগমনক কেন্দ্ৰ কৰি সৃষ্টি হোৱা অসমীয়া সাহিত্যৰ বিৱৰণ তেওঁ তিনিটা বিষয়ৰ মাজেৰে উপস্থাপন কৰিছে— 'আদি-ব্ৰিটিঃশ যুগৰ অন্ধকাৰ ঃ ঐতিহ্যসেৱীসকল ঃ অসমীয়া ভাষাৰ অপসাৰণ', 'আদি ব্ৰিটিঃশ যুগৰ পোহৰ ঃ অৰুণোদই ঃ অসমীয়া ভাষাৰ পুনঃপ্ৰতিষ্ঠা' আৰু 'আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যিক প্ৰতিষ্ঠা'। *জোনাকী* (১৮৮৯)ৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্যত ৰোমাণ্টিক প্ৰবাহৰ কালছোৱাক নেওগে 'ৰোমাণ্টিক বিস্তাৰ ঃ বেজবৰুৱাৰ যুগ' হিচাপে নামকৰণ কৰিছে। একেবাৰে শেষৰ অৰ্থাৎ দ্বিতীয় মহাসমৰ পিছৰ পৰা (১৯৩৯-) গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন আগমুহূৰ্তলৈ 'বৰ্তমান সাহিত্য' নামকৰণ কৰি 'সংযোজন' অংশও সংযোগ কৰিছে। 'সংযোজন' অংশত বিশেষকৈ লিপিৰ বুৰঞ্জী, সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন আদিয়ে ঠাই পাইছে।

এইদৰে বিভিন্ন বিষয় *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*ৰ মাজেৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা এটি অঙ্কন কৰিব বিচাৰিছে। তেওঁৰ সমালোচনা স্পষ্ট, নিৰ্ভীক আৰু যুক্তিনিৰ্ভৰ। উদাহৰণ স্বৰূপে, যিদৰে মাধৱ কন্দলিক 'দেৱজিৎ'ৰ স্ৰষ্টা নহয় বুলি স্পষ্টকৈ কৈছে, সেইদৰে আধুনিক কালৰ বিশিষ্ট সমালোচক হীৰেন গোহাঁইক বামপন্থী সমালোচনাৰ বাহক আৰু প্ৰতিষ্ঠাতা বুলি স্পষ্টকৈ কৈছে। একেদৰে মিছনেৰী আগমনে অসমলৈ পোহৰ বিলোৱাৰ বিপৰীতে বৃটিছৰ আগমনে কেনেকৈ আন্ধাৰ যুগৰ সূচনা কৰিলে তাকো স্পষ্টভাৱে উল্লেখ কৰিছে।

এইদৰে স্পষ্ট আৰু যুক্তিসঙ্গতভাৱে যিকোনো বিষয় চালি-জাৰি চাই নিজৰ মন্তব্য প্ৰদানেৰে আৰু যিমান পাৰি সৌহাদ্যপূৰ্ণভাৱে সমালোচনা গ্ৰন্থখনত আগবঢ়াবলৈ চেষ্টা কৰিছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৭ঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা* গ্ৰন্থৰ মূল বিষয়ৰ সংখ্যা কেইটা? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

১৪.৫.৫ সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*

বিংশ শতিকাৰ ষাঠিৰ দশকৰ একেবাৰে শেষৰ পিনে সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী' বিষয়ক গ্রন্থ এখন *অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত*নামেৰে প্রকাশ কৰে। গ্রন্থখনে সগৌৰৱে সাতোটিকৈ সংস্কৰণ প্রকাশ হোৱাৰ পিছত ১৯৮১ চনত এই একেখন গ্রন্থকে নামৰ শিৰোনামটো কিছু সলনি কৰি *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* নামেৰে প্রথমটি সংস্কৰণে ভূমুকি মাৰে। লেখকে প্রায় প্রতিটো সংস্কৰণতে কিছু যোগ-বিয়োগ কৰিছে যদিও অধ্যায়ৰ সংখ্যা অথবা যুগ বিভাজনৰ পিনৰ পৰা চালে দুয়োখন গ্রন্থৰ মাজত তেনে কোনো বৃহৎ পার্থক্য ৰখা নাই। অৱশ্যে অধ্যায়ৰ নামকৰণ আৰু বিষয়বস্তুৰ অন্তর্ভুক্তিৰ ক্ষেত্রত কিছু পার্থক্য চকুত নপৰা নহয়। উদাহৰণ স্বৰূপে, প্রথম গ্রন্থখনত অন্তর্ভুক্ত কৰা 'ফকৰা-যোজনা' অংশটো 'আদি যুগ' (তৃতীয় অধ্যায়)ৰ পৰা আঁতৰাই আনি পিছৰ গ্রন্থখনত 'মৌখিক লোক-সাহিত্য' নামৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত সংস্থাপন কৰিছে। দ্বিতীয়তে, পাঁচালী সাহিত্যৰ অধ্যয়নৰ বেলিকা '...ইতিবৃত্ত'ত 'বৈষ্ণৱ যুগৰ অবৈষ্ণৱ কবি আৰু সাহিত্য'ৰ পৰিৱর্তে '...সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত'ত 'বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ প্রভাৱমুক্ত কবি আৰু সাহিত্য' নামেৰে অধ্যায়টি নামকৰণ কৰিছে। তৃতীয়তে প্রথমখন গ্রন্থৰ চতুর্দশ তথা শেষ অধ্যায়ত দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পিছৰ পৰা সময় নিৰূপণ কৰি 'সাম্প্রতিক সাহিত্য' হিচাপে নামকৰণ কৰিছে। কিন্তু পিছৰখনত সময় কিছু তাৰতম্য ঘটাই প্রায় একেখিনি বিষয়বস্তু অন্তর্ভুক্ত কৰিছে, কেৱল নামকৰণ 'উত্তৰ স্বাধীনতা কালৰ সাহিত্য' নামেৰে অধ্যায়টো সজাইছে। চতুর্থতে, 'পৰিশিষ্ট'ত প্রথমখনত নথকা 'গীতি-সাহিত্য'ৰ অংশটো পিছৰখনত সন্নিৱিষ্ট কৰিছে। পঞ্চমতে, বিষয়বস্তুৰ তেনে কোনো হীনদেড়ী হোৱা নাই যদিও সংখ্যাগত পিনৰ পৰা চালে দুয়োখন গ্রন্থৰ অধ্যায়ৰ সংখ্যা কিছু অমিল। প্রথমখনৰ মুঠ অধ্যায় চৈধ্যটা। তাৰ পৰিৱর্তে দ্বিতীয়খনত অধ্যায়ৰ পৰিমাণ সোতৰটা। প্রথমখনৰ 'ত্রয়োদশ অধ্যায়'টিক দ্বিতীয়খনত চাৰিটালৈ বৃদ্ধি কৰাৰ ফলত অধ্যায়ৰ সংখ্যা প্রথমখনৰ তুলনাত বাঢ়িছে। কেৱল এনেবোৰ বিভিন্ন মতামতৰ ক্ষেত্রতো স্থান বিশেষে দুয়োখনৰ মাজত কিছু অমিল দেখা যায়। পুৰণি নামটো সলনি কৰিব লগা কাৰণ হিচাপে 'গ্রন্থকাৰৰ নিবেদন'ত গ্রন্থাকাৰে নিজেই কৈছে— "ইয়াৰ কাৰণ প্রধানকৈ দুটা। প্রথম কথা হ'ল যে 'সাহিত্যৰ ইতিবৃত্তৰ কঙ্কালটোহে ইয়াত আছে, বহুতো কথাই তাৰ ৰূপ বদলাই দিছে। নতুন অধ্যায় কেবাটাও সংযোগ আৰু আগৰ মন্তব্যও স্থান বিশেষে অলপ ইফাল সিফাল কৰা হৈছে। দ্বিতীয় কথা হ'ল এই গ্রন্থৰ প্রথম সংস্কৰণৰ পৰা সপ্তম সংস্কৰণলৈ বাণী প্রকাশে প্রকাশ কৰিছিল, কিন্তু এই পৰিবৃর্দ্ধিত নবীকৃত সংস্কৰণ 'সৌমাৰ প্রিণ্টিং পাব্লিছিং প্রাইভেট লিমিটেড' কোম্পানীয়ে প্রকাশ কৰিবলৈ লোৱাত কিতাপখনৰ নামটো অলপ সলনি কৰি দিব লগা হ'ল।" বক্তব্য ফাঁকিয়ে ইয়াকে সকীয়াই দিয়ে '...ইতিবৃত্ত'খনৰ সৈতে '...সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত'খনৰ

পার্থক্য কিমান! কিন্তু এটা কথা হ'লে ঠিক যে বিষয়বস্তু উপস্থাপন আৰু অধ্যায়ৰ পৰিকল্পনাত তেনে কোনো বিশেষ পার্থক্য গ্ৰন্থ দুখনত নাই।

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* এটি অতিকে পৰিচিত নাম। অসমীয়া সাহিত্যক ভাল পোৱা অথবা সাহিত্যৰ ইতিহাস জানিব খোজা প্ৰতিগৰাকী শুভাকাঙ্খী-পঢ়ুৱৈৰ হাতত গ্ৰন্থখন উপলব্ধ। আগৰ আৰু পিছৰ দুয়োখন গ্ৰন্থই প্ৰকাশৰ সংখ্যা কুৰিৰ ঘৰ স্পৰ্শ কৰাতেই গ্ৰন্থখন জনপ্ৰিয়তাৰ কথা অনুমান কৰিব পাৰি। *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* নামৰ গ্ৰন্থখনলৈ মন কৰিলে কেইটামান বৈশিষ্ট্য সততে চকুত পৰে। প্ৰথম, গ্ৰন্থখনৰ যিকোনো বিষয়ৰ বৰ্ণনা সৰল তথা অনাড়ম্বৰ আৰু পোনপটীয়া। দ্বিতীয়তে, সাহিত্যিকসকলৰ গ্ৰন্থ আৰু সাহিত্যিকসকলৰ কৰ্মৰ বস্তুনিষ্ঠ মূল্যায়ন কৰিবলৈ যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰিছে। তৃতীয়তে, অধ্যায়সমূহৰ প্ৰণালীবদ্ধ গঠন পদ্ধতি। চতুৰ্থ, বিষয়বস্তুৰ বিৱৰণ তথ্যভিত্তিক আৰু যুক্তিসঙ্গত। পঞ্চমতে, বিষয়বস্তুৰ বিৱৰণৰ লগে লগে সমসাময়িক সমাজৰ চিত্ৰণকে আদি কৰি সমসাময়িক ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আদিৰ বিৱৰণ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। ষষ্ঠতে, সাহিত্য বিচাৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰতি মনোনিৱেশ ইত্যাদি বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যৰে বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* মূল্যবান অসমীয়া গ্ৰন্থৰ ভিতৰত এখন উৎকৃষ্ট গ্ৰন্থ।

এইখিনিতে আমি গ্ৰন্থখনৰ অধ্যায় সম্পৰ্কত এটি সামগ্ৰিক পৰিচয় চমুকৈ দিব বিচাৰিছোঁ। ইতিমধ্যে ওপৰত উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে 'পৰিশিষ্ট' অংশক বাদ দি মূল অধ্যায়ৰ সংখ্যা গ্ৰন্থখনত সোতৰটা। ইয়াৰে প্ৰথম অধ্যায় 'প্ৰস্তাৱনা'ত অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু সাহিত্যৰ যুগ বিভাজন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ত 'লোক-সাহিত্য'খিনিক ঠাই দিয়া হৈছে অৰ্থাৎ অসমীয়া লোক-সাহিত্যখিনিক কোনো যুগৰ পৰিধিত সংস্থাপন কৰা নাই। 'চৰ্য্যাপদ', 'ডাকৰ বচন' আৰু মন্ত্ৰ সাহিত্য'ৰে সজাইছে তৃতীয় অধ্যায়ত। নাম দিয়া হৈছে 'আদি যুগ'। তাৰ পিছৰ সাতোটিকৈ অধ্যায় অৰ্থাৎ চতুৰ্থ অধ্যায়ৰ পৰা দশম অধ্যায়লৈ 'মধ্য যুগ' নামেৰে বিভিন্ন বিষয়বস্তু আলোচনা কৰিছে। যুগ বিভাজনৰ ভিত্তিত এই যুগটোৰ মূল বৈষ্ণৱ সাহিত্যক কেন্দ্ৰ কৰি প্ৰাক্-শঙ্কৰী, শঙ্কৰী আৰু উত্তৰ শঙ্কৰীয়ে মূল অধ্যায় অধিগ্ৰহণ কৰিলেও এই সময়ছোৱাৰ মাজৰ সৃষ্টি বঙলা আৰু অসমীয়া সাহিত্যৰ উমৈহতীয়া সাহিত্যখিনি আৰু পাঁচালী সাহিত্যখিনিকো এই যুগতে আলোচনা কৰিছে। তদুপৰি আহোম ৰাজ অনুপ্ৰেৰণাত সৃষ্টি সাহিত্যসমূহকো এই যুগতে আলোচনা কৰিছে। পিছৰ সাতটা অধ্যায় 'বৰ্তমান যুগ'ৰ সাহিত্যৰ বিচাৰ কৰা হৈছে। এইছোৱা সময়ৰ মূল বিষয় *অৰুণোদই*, *জোনাকী*কে আদি কৰি বিভিন্ন আলোচনী, হেমচন্দ্ৰ-গুণাভিৰামৰ অভ্যুদয়, তথা দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পিছৰ অথবা উত্তৰ স্বাধীনতা কালৰ সাহিত্যই ঠাই পাইছে। 'পৰিশিষ্ট'ত 'গীতি-সাহিত্য', 'শিশু-সাহিত্য', 'অসমীয়া লিপি'ৰ ইতিহাস ইত্যাদি কেইবাটাও বিষয় অন্তৰ্ভুক্ত কৰি 'শব্দসূচী'ৰে গ্ৰন্থখন সামৰণি মৰা হৈছে।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১৪.৫

*সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত*আৰু *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*নামৰ গ্রন্থ দুখনৰ এটি তুলনামূলক আলোচনা কৰক।

১৪.৫.৬ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ *History of Assamese Literature*

বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী বিষয়ক একমাত্র আৰু উল্লেখযোগ্য গ্রন্থ হ'ল *History of Assamese Literature*। গ্রন্থখন প্রথমে ১৯৬৪ চনত 'সাহিত্য অকাদেমি'য়ে প্রকাশ কৰি উলিয়ায়। 'পৰিশিষ্ট'ক বাদ দি গ্রন্থখনৰ অধ্যায়ৰ সংখ্যা দহটা। প্রথম অধ্যায়ত 'অসম আৰু অসমীয়া ভাষা'ৰ জন্ম কথা সন্নিৱিষ্ট হৈছে। আৰম্ভণিতে অসমৰ পুৰণি নাম কামৰূপ আৰু কামাখ্যাৰ ইতিহাস বর্ণনা কৰিছে। তাৰ পিছতহে আন বহু পণ্ডিতৰ দৰে অসমীয়া ভাষাটো মাগধী অপভ্রংশৰ পৰাই যে ওলাইছে তাক স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰিছে। ইয়াতেই তেওঁ বাণীকান্ত কাকতিৰ উদ্ধৃতি দি 'চর্য্যাপদ' অসমীয়া সাহিত্যৰ সম্পদৰ সপক্ষত নিজৰ স্থিতি স্পষ্ট কৰিছে। শেষৰ পিনে অতি চমু কথাৰে অসমীয়া ভাষাৰ শব্দসম্ভাৰকে আদি কৰি অসমীয়া ব্যাকৰণৰ গাঁথনিক দিশত সংস্কৃতকে আদি কৰি আন ভাষাৰ অৱদানৰ কথা উনুকিয়াইছে।

সাহিত্যৰ মূল বুৰঞ্জী আৰম্ভ হৈছে দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ পৰা। 'The Early Period' অর্থাৎ 'আদি যুগ' বা 'আদি কাল' নামৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু হ'ল মূলতঃ 'প্রাক্-শঙ্কৰী যুগ'ৰ সাহিত্য আৰু মনসা সাহিত্যখিনি। তৃতীয় অধ্যায়ৰ বিষয় 'বৈষ্ণৱ যুগ'। ইয়াত শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ পৰা ভট্টাদেৱলৈকে সামৰা হৈছে। তদুপৰি *চৰিত পুথি* সন্দর্ভতো আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। চতুর্থ আৰু পঞ্চম অধ্যায়ত আহোম ৰাজত্বৰ ইতিহাস আৰু আহোমৰ আমোলত অসমীয়া সাহিত্যৰ বিকাশ সম্পর্কে আলোচিত হৈছে। ইয়াত বুৰঞ্জী সাহিত্য আৰু সাহিত্যিক হিচাপে কবিৰাজ চক্রৱর্তীয়ে বিশেষভাৱে ঠাই পাইছে। ষষ্ঠ অধ্যায়ত মিছনেৰীৰ আগমনে অসমীয়া সাহিত্যলৈ আধুনিক যুগৰ সূচনা সন্দর্ভত বিৱৰণ দাঙি ধৰাৰ লগতে হেমচন্দ্র বৰুৱা আৰু গুণাভিৰামৰ নাট্যান্দোলনে অসমীয়া নাট্য সাহিত্যলৈ লৈ অহা নৱ্য প্রবাহ সম্পর্কে আলোচনা কৰিছে। পিছৰ চাৰিটা অধ্যায়ত আধুনিক অসমীয়া 'কবিতা', 'নাটক', 'উপন্যাস', 'চুটিগল্প' আৰু 'আধুনিক গদ্য-সাহিত্য'ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। এই প্রসঙ্গতে অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ আগবঢ়াই অহা আলোচনী *জোনাকী, আৰাহন, নতুন অসমীয়া, ৰামধেনু, অসম বাণী* ইত্যাদি কাকত-আলোচনীৰ বিষয়েও চমু আলোচনা আগবঢ়াইছে।

এই দহটা অধ্যায়ত বিভক্ত বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীখন সঁচা অর্থত এখন সংক্ষিপ্ত আকাৰৰ গ্রন্থ। অতি কম পৰিমাণৰ আলোচনাতে অসমীয়া সাহিত্যৰ

বুৰঞ্জীৰ এক ৰূপৰেখা দাঙি ধৰাত তেওঁ সফল হোৱা বুলি ক'ব লাগিব। অৱশ্যে পৰম্পৰাগতভাৱে বুৰঞ্জীসমূহত ঠাই পাই অহা লোক-সাহিত্য বা লোক-সাহিত্যই সামৰা কোনো বিষয়ৰ আলোচনা গ্ৰন্থখনত পাবলৈ নাই। তদুপৰি *চর্য্যাপদ* সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়ালেও বঙলা আৰু অসমীয়া উমৈহতীয়া সাহিত্যৰ আলোচনাও গ্ৰন্থখনিত নাই। যুগ বিভাজন সম্পৰ্কত গ্ৰন্থকাৰ বৰ সচেতন নাছিল যেন লাগে। কাৰণ অধ্যায়বোৰ যুগৰ পৰিৱৰ্তে বিষয়বস্তুৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিহে সজোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, 'The Early Period'ত প্ৰাক্-শঙ্কৰী কবিসকলৰ উপৰিও এই একেটা অধ্যায়ত শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰায় সমসাময়িক মনসা কবিসকলৰ সাহিত্যৰ বিষয়েও আলোচনা কৰিছে। 'বৈষ্ণৱ যুগ'টোক কোনো উপবিভাগত ভাগ কৰা নাই। এইদৰে দুই-এটা দিশত বিসঙ্গতি যেন লাগিলেও অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিহাস জানিবলৈ এনে এখন সংক্ষিপ্ত আকাৰৰ বুৰঞ্জীয়ে যে যথেষ্ট তাত সন্দেহ নাই।

১৪.৫.৭ 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*

➢ ***অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (প্ৰথম খণ্ড) ঃ** 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম'ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (প্ৰথম খণ্ড)ৰ সম্পাদক বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকা। প্ৰথম প্ৰকাশ ২০০৩। অধ্যায়ৰ সংখ্যা আঠটা। ইয়াৰে প্ৰথমৰ পাঁচটা অধ্যায়ত অসম আৰু অসমীয়াৰ সৈতে জড়িত পাঁচটা প্ৰধান বিষয়ক লৈ প্ৰত্যেকৰে একোটা বুৰঞ্জী দিবলৈ যত্ন কৰিছে। এই পাঁচোটা অধ্যায়ৰে গঠন পদ্ধতি বা অধ্যায় গাঁথনি একে। 'ক' আৰু 'খ' এই দুটা স্বয়ং সম্পূৰ্ণ খণ্ডৰে প্ৰতিটো অধ্যায় সজোৱা হৈছে। তদুপৰি খণ্ডবোৰৰ ('ক' আৰু 'খ') কাল নিৰূপণ পদ্ধতিও একে। প্ৰতিটো অধ্যায়ৰ 'ক' খণ্ডৰ সময় আৰম্ভণিৰ পৰা ১২২৮লৈ আৰু 'খ' খণ্ডৰ সময় ১২২৮ৰ পৰা ১৪৭০লৈ ধৰা হৈছে। পাঁচোটা অধ্যায়ৰ বিষয় পাঁচটা হ'ল 'অসমৰ ৰাজনৈতিক বুৰঞ্জী', 'অসমৰ অৰ্থনৈতিক বুৰঞ্জী', 'অসমৰ সাংস্কৃতিক বুৰঞ্জী', 'অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জী' আৰু 'অসমীয়া লিপিৰ বুৰঞ্জী'। প্ৰতিটো বিষয়কে ওপৰত উল্লেখ কৰাৰ দৰে 'ক' আৰু 'খ'নামেৰে দুটা খণ্ডত ভাগ কৰি সময় নিৰূপণ কৰিছে। খণ্ডবোৰ সম্পাদককে আদি কৰি আন সাতজন লেখকে সজাইছে। লেখকসকল হ'ল বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকা, আই. এছ. মমতাজা, প্ৰভাত চন্দ্ৰ গোস্বামী, তাৰক চন্দ্ৰ গোস্বামী, ভূৱনেশ্বৰী বৈশ্য, হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ, উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী আৰু দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি।

দৰাচলতে এই পাঁচটা অধ্যায়ৰ পাছতহে প্ৰকৃত সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী আৰম্ভ হয়। সেই অনুসৰি ষষ্ঠ অধ্যায়টিক 'যুগ নিৰপেক্ষ সাহিত্য' নামেৰে নামকৰণ কৰি মৌখিক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত প্ৰতিটো বিষয়কে সামৰিছে। সপ্তম অধ্যায়ক নামকৰণ কৰা

হৈছে 'আদি যুগৰ কবিসকল' হিচাপে। ইয়াত 'চর্য্যাপদ গোপীচন্দৰ গান'কে আদি কৰি 'শূন্য পুৰাণ' আৰু 'শ্রীকৃষ্ণ কীর্ত্তন'লৈকে সামৰা হৈছে। অষ্টম অর্থাৎ শেষ অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু হ'ল 'প্রাক্-শঙ্কৰী যুগ'ৰ সাহিত্যখিনি। নামকৰণো সেই অনুসৰি 'প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰ কবিসকল'। ইয়াতেই আচলতে *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (প্রথম খণ্ড)ৰ সামৰণি মৰা হৈছে।এই তিনিটা অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তুসমূহো নানাজন প্রবন্ধকাৰে লিখিছে। তাৰ ভিতৰত নবীন চন্দ্র শর্মা, কেশদা মহন্ত, লীলাৱতী শইকীয়া বৰা, সদা বেজবৰুৱা আদিয়ে প্রধান।

- ***অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (দ্বিতীয় খণ্ড) ঃ** সম্পাদক শিৱনাথ বর্মন। প্রথম প্রকাশিত ১৯৯৭ চন। নটাকৈ অধ্যায়ত বিভক্ত এই খণ্ডটোত সম্পাদকসহ একত্রিশ গৰাকীকৈ লেখক-লেখিকাই বিভিন্ন বিষয় লিখাত অৰিহণা যোগাইছে। এই একত্রিশ গৰাকী লেখক-লেখিকাৰ কেইগৰাকীমান উল্লেখযোগ্য হ'ল— অনিমা দত্ত, কৰবী ডেকা হাজৰিকা, কেশদা মহন্ত, দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি, নবীন চন্দ্র শর্মা, পৰীক্ষিত হাজৰিকা, প্রদীপজ্যোতি মহন্ত, বাপচন্দ্র মহন্ত, মালিনী গোস্বামী, শিৱনাথ বর্মন, হৰিশ্চন্দ্র ভট্টাচার্য্য ইত্যাদি।

  নটা অধ্যায়ৰ প্রথমটো অধ্যায় 'পশ্চাদ্পট'ত অসমত নৱ-বৈষ্ণৱ ধর্মৰ সামগ্রিক ইতিহাসৰ বিৱৰণ দাঙি ধৰা হৈছে; 'সাহিত্যিক তথা ভাষিক বৈশিষ্ট্যাৱলী' নামৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত সমকালীন সাহিত্যৰ ভাষিক বৈশিষ্ট্যবোৰ দেখুওৱা হৈছে; তৃতীয় অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু 'শঙ্কৰদেৱ'; সেইদৰে চতুর্থ অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু 'মাধৱদেৱ'ত তেওঁৰ সাহিত্যিক কর্মৰাজিৰ বিৱৰণ দাঙি ধৰা হৈছে। পঞ্চম আৰু ষষ্ঠ অধ্যায়ত যথাক্রমে শঙ্কৰ-মাধৱৰ সমসাময়িক সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্য আৰু পাঁচালী সাহিত্যখিনি সামৰি লোৱা হৈছে। পৰৱর্তী অধ্যায় দুটাত (সপ্তম আৰু অষ্টম অধ্যায়) শঙ্কৰোত্তৰ সাহিত্যখিনিক সন্নিৱিষ্ট কৰি নৱম অধ্যায়ত ব্যৱহাৰিক সাহিত্য আৰু 'সংস্কৃত সাহিত্য'ক সামৰি লৈছে। অৱশ্যে শেষৰফালে প্রায় ৮০ পৃষ্ঠাজোৰা 'পৰিশিষ্ট' এটিও সাঙুৰি দিয়া হৈছে। য'ত লেখক-লেখিকাৰ পৰিচয়ৰ লগতে গ্রন্থপঞ্জীৰ দৰে বিষয়সমূহ অন্তর্ভুক্ত হৈছে।

- ***অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (পঞ্চম খণ্ড) ঃ** ৮৩২ পৃষ্ঠাজোৰা *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ পঞ্চমটি খণ্ডৰ সম্পাদক দুজন। এজন সাধাৰণ সম্পাদক আৰু আনজন সম্পাদক। অশোক কুমাৰ গোস্বামীৰ হাতত দায়িত্ব ন্যস্ত কৰা হৈছে সাধাৰণ সম্পাদকৰ ভাৰ আৰু সম্পাদকৰ গুৰুভাৰ ন্যস্ত কৰা হৈছে ৰঞ্জিৎ কুমাৰ দেৱগোস্বামীৰ হাতত। এই খণ্ডটোৰ আটাইতকৈ মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল আন দুটা খণ্ডৰ দৰে অধ্যায়ৰ বিভাজন ইয়াত নাই। ১৮৮৯ চনৰ পৰা ১৯৩৯ চনৰ দ্বিতীয় মহাসমৰৰ সময়ৰ ভিতৰত বিভিন্ন সাহিত্যিক উপাদানেৰে খণ্ডটি সজোৱা হৈছে। বহুকেইটা প্রবন্ধ ১৮৮৯-১৯৩৯লৈ সময় নিৰ্দ্দপণেৰে বিষয় বিশেষৰ (যেনে— সংবাদ

সাহিত্য, চুটিগল্প, উপন্যাস, শিশু সাহিত্য ইত্যাদি) একোটা সামগ্রিক বুৰঞ্জী দিবলৈ যত্ন কৰিছে যদিও আন বহুকেইটা প্রবন্ধ আকৌ সাহিত্যিকসকলৰ এটি মাথোন সাহিত্য কর্মৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি লিখিত। যেনে— ভবেন বৰুৱাৰ প্রবন্ধ চন্দ্র কুমাৰ আগৰৱালাৰ 'প্রকৃতি' অথবা পোনা মহন্তৰ প্রবন্ধ গোহাঞি বৰুৱাৰ 'গাঁওবুঢ়া'লৈ আঙুলিয়াব পাৰি। কিন্তু এটা কথা ঠিক যেএনে দুই-এটা প্রবন্ধ সন্নিৱিষ্ট হ'লেও ১৮৮৯-১৯৩৯ চনৰ ভিতৰত ৰচিত অসমীয়া সাহিত্যৰ প্রতিটো বিষয়কে বিভিন্ন প্রবন্ধৰ মাজেৰে আলোচনাৰ মাজলৈ অনা হৈছে। সেই বিষয়সমূহ হ'ল ক্রমে— সংবাদ সাহিত্য, বুৰঞ্জী সাহিত্য, আধুনিক অসমীয়া কবিতা, নাটক, মঞ্চ ব্যৱস্থা, চুটিগল্প, উপন্যাস, শিশু সাহিত্য, জীৱনী সাহিত্য ইত্যাদি। আন আনুষঙ্গিক বিষয়সমূহৰ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ— অসম অঞ্চলত লোক-সংস্কৃতিৰ চর্চা, ক্রমবিকাশত অসমীয়া গদ্য, অভিধান, ব্যাকৰণ, ভাষাবিজ্ঞান আৰু লিপিবিজ্ঞান চর্চা, ভাষা চর্চা ইত্যাদি।

- ***অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (ষষ্ঠ খণ্ড):** 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম' তথা 'আবিলেক'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ ষষ্ঠ তথা অন্তিম খণ্ডটিৰ সম্পাদক হোমেন বৰগোহাঞি। ইতিমধ্যে তিনিটাকৈ সংস্কৰণ প্রকাশ হৈ ওলোৱা উক্ত খণ্ডটিৰ প্রথম প্রকাশৰ চন হ'ল ১৯৯৩। উল্লেখযোগ্য যে এই খণ্ডটি অন্তিম হ'লেও প্রকাশিত হয় কিন্তু এই খণ্ডটিয়ে প্রথম। সেই ফালৰ পৰা 'আবিলেক' (ABILAC)ৰ দ্বাৰা প্রথম প্রকাশিত খণ্ড হিচাপে আঙুলিয়াবলৈ হ'লে ষষ্ঠ খণ্ডটিকহে আঙুলিয়াব লাগিব। তাৰ কেইবাবছৰমান পিছৰ পৰাহে আনবোৰ খণ্ডই প্রকাশৰ মুখ দেখে।

  পঞ্চম খণ্ডটিৰ দৰে এইটো খণ্ডও অধ্যায়ৰ দ্বাৰা সংবিভাজিত নহয়। এই খণ্ডটিৰ সময় বান্ধি লোৱা হৈছে ১৯৩৯ চনৰ পৰা বর্তমানলৈ। অৱশ্যে প্রথম প্রকাশিত বছৰত বর্তমান সময়টো ১৯৮৯ চন আছিল যদিও পিছৰ অর্থাৎ দ্বিতীয় (২০১২) আৰু তৃতীয় (২০১৫) প্রকাশত বর্তমানৰ সময়সীমা ২০১০লৈকে সামৰি লোৱা হৈছে। প্রবন্ধৰ সংখ্যা একত্রিশটা। আৰম্ভণিৰ বহুকেইটা প্রবন্ধ চল্লিছৰ দশকৰ সময়ছোৱাৰ পটভূমিক কেন্দ্র কৰি যুগুত কৰিছে। প্রায়কেইগৰাকী লেখক-লেখিকাই একোটা কালগত পৰিসীমাৰ মাজত যিকোনো সাহিত্যৰ উপাদানৰ বিষয়ে বিৱৰণাত্মক অথচ বিশ্লেষণাত্মকভাৱে বর্ণনা দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। শেষৰ পাঁচটা প্রবন্ধ লিখোৱা হৈছে কবি-সমালোচক এম. কামালুদ্দিন আহমেদৰ দ্বাৰা। এই পাঁচটা প্রবন্ধৰে সময় ১৯৯৩-২০১০। অর্থাৎ দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় সংস্কৰণৰ আগছোৱা সময়লৈকে। দৰাচলতে এম. কামালুদ্দিন আহমেদৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্যৰ উপাদান, যেনে— নাটক, গল্প, সমালোচনা, উপন্যাস আৰু কবিতা এইবোৰ বিষয়ৰ শেহতীয়া কাহিনী সন্নিৱিষ্ট কৰি বর্তমানৰ সময়খিনি বঢ়োৱা হৈছে। এই খণ্ডটিলৈ অৰিহণা

আগবঢ়োৱা আন কেইগৰাকীমান প্ৰবন্ধকাৰ হ'ল— কবীন ফুকন, যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ ভূঞা, গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মা, উদয় দত্ত, শৈলেন ভৰালী, কৰবী ডেকা হাজৰিকা, হীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্ত, পোনা মহন্ত, প্ৰদীপ আচাৰ্য্য, বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকা আদিয়ে প্ৰধান।

আলোচ্য বুৰঞ্জীখনৰ খণ্ডসমূহলৈ মন কৰিলে অথবা সামগ্ৰিকভাৱে দৃষ্টি দিলে ইতিপূৰ্বে ৰচিত বা প্ৰণিত বুৰঞ্জীসমূহৰ সৈতে এইখন বুৰঞ্জী বহু দিশত বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ। প্ৰথমেই মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল এইখন বুৰঞ্জী সম্পাদিত। সম্পাদিত ৰূপত বুৰঞ্জী লিখাৰ পৰম্পৰা ইয়াৰ আগেয়ে নাছিল। এইফালৰ পৰা পূৰ্বৰ পৰম্পৰা ইয়াত ভঙ্গ কৰা হৈছে বুলিব পাৰি। এই ক্ষেত্ৰত ষষ্ঠ খণ্ডত সম্পাদক হোমেন বৰগোহাঞিয়ে কৰা এটা মন্তব্য প্ৰণিধানযোগ্য। তেওঁ কৈছে— "...বুৰঞ্জী ৰচনাৰ দুটা পদ্ধতি আছে। বেছিভাগ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে মাত্ৰ এজন লেখকেই গোটেই বুৰঞ্জীখন লিখে। ...বিভিন্ন বিষয়ৰ ওপৰত বিশেষজ্ঞ বুলি স্বীকৃত হোৱা পণ্ডিতসকলে লগ লাগিও একোখন বুৰঞ্জী ৰচনা কৰা দেখা যায়। অসমীয়া সাহিত্যৰ যিকেইখন বুৰঞ্জী ইতিমধ্যে প্ৰকাশ হৈ গৈছে, সেই আটাইকেইখনেই একোজন মাত্ৰ পণ্ডিতৰ পৰিশ্ৰম আৰু সাধনাৰ ফল। কিন্তু 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা পৰিকল্পিত ছটা খণ্ডৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খন বিভিন্ন বিষয়ৰ ওপৰত বিভিন্ন পণ্ডিতে লেখা ৰচনাৰ সংগ্ৰহ।"

দ্বিতীয়তে, মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল ইয়াৰ পৰিসৰ। পূৰ্বৰ বুৰঞ্জীসমূহৰ তুলনাত এইখন বুৰঞ্জীৰ পৰিসৰ যথেষ্ট ব্যাপক। গতানুগতিক বিৱৰণৰ পৰিৱৰ্তে বিশ্লেষণাত্মক আৰু গৱেষণামূলক পৰ্যালোচনাৰ বাবে নানা বিষয়ৰ কলেবৰ বহু ক্ষেত্ৰত একোখন পূৰ্ণাঙ্গ গ্ৰন্থৰ আকাৰ চুইছেগৈ।

তৃতীয়তে, পূৰ্বৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলে প্ৰায়ে এৰাই চলা কেতবোৰ বিষয় এইখন বুৰঞ্জীত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা দেখা গৈছে। পূৰ্বৰ বুৰঞ্জীবোৰত প্ৰাসঙ্গিক ব্যাকৰণ আৰু ভাষা বা ভাষাবিজ্ঞানৰ কথা উনুকিওয়াৰ বাহিৰে এনেবোৰ বিষয়ৰ ওপৰত স্বয়ংসম্পূৰ্ণ আলোচনা কৰা দেখা নগৈছিল। এইখন বুৰঞ্জী সেইসমূহ বিষয়কো আলোচনাৰ মাজলৈ আনি সিহঁতৰো একোটা বুৰঞ্জী দাঙি ধৰাৰ যত্ন কৰিছে। তদুপৰি অসমীয়া অভিধানৰ ইতিহাসেও ইয়াত ঠাই পোৱাত এই বুৰঞ্জীখন অধিক বিচিত্ৰ হৈ পৰিছে।

চতুৰ্থতে, ইয়াৰ আগৰ বুৰঞ্জীবোৰত সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্য কৰ্মৰ এটি সামগ্ৰিক আলোচনাহে কৰা হৈছিল। কিন্তু এইখন বুৰঞ্জীত কেতিয়া কোনোবা কবিৰ এটি মাথোন কবিতা অথবা কোনোবা নাট্যকাৰৰ এখন মাথোন নাটকৰো বিস্তৃত বিৱৰণেৰে নাতিদীৰ্ঘ একোটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰা হৈছে। ইয়ে এফালে গৱেষণাধৰ্মী বিৱৰণ লাভ কৰাৰ লগে লগে বহু সময়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰো উপযোগী হৈ পৰিছে।

এনে বহু বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ দীঘ আৰু বাণীৰে পৰিকল্পিত আৰু প্ৰকাশিত ছটা খণ্ডৰ বুৰঞ্জীখনে কম সময়ৰ ভিতৰতে বৌদ্ধিক তথা বিদ্যায়তনিক পৰিসীমাত সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি ক'ব লাগিব।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৮ঃ 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ কোন খণ্ড প্রথম প্রকাশ হৈছিল?

প্রশ্ন নং ৯ঃ বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত খণ্ডটোৰ নাম কি?

এই অধ্যায়ত প্রায় আঠ-দহ গৰাকী লেখক-সম্পাদকৰ 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী' বিষয়ক বিভিন্ন গ্রন্থক আলোচনাৰ মাজলৈ অনাৰ চেষ্টা কৰা হৈছে যদিও এই বিষয়ক আন বহু গ্রন্থক আলোচনাৰ মাজলৈ আনিব পৰা নগ'ল। যিখিনি আলোচিত হ'ল সেইখিনিৰো মাথোন একোটি সাধাৰণ পৰিচয়তে সীমাবদ্ধ থকা যেন আমাৰ ধাৰণা। সেয়েহে অধ্যায়টিৰ 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত দিয়া গ্রন্থবোৰ পঢ়ুৱৈসকলে চকু ফুৰালে নিশ্চয় সফল বুলি আশা কৰিব পাৰি।

ইতিমধ্যে আমি ওপৰত উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে অধ্যায়টিত আঠ-দহ গৰাকী লেখক-সম্পাদকৰ বুৰঞ্জী অধ্যয়নৰ কথা। কিন্তু অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত আন বহুতৰে এই বিষয়ক গ্রন্থ প্রকাশ হৈ ওলাইছে। তাৰে কিছুমান পূর্ণাঙ্গ আন কিছুমান আকৌ এটি মাথোন বিষয়ৰ বুৰঞ্জী দিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এই মুহূর্তত দুজনমান লেখকৰ দুখনমান বুৰঞ্জী বিষয়ক গ্রন্থৰ কথা মনলৈ আহিছে। তাৰে ভিতৰত যতীন্দ্রনাথ গোস্বামীৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চমু বুৰঞ্জী* (১৯৫৭), দেবেশ্বৰ চলিহাৰ *Origin and Growth of the Assamese Language and its Literature* (১৯৪৯), প্রফুল্ল চন্দ্র বৰাৰ ১৯৯৫ চনত প্রকাশিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগ*, হৰিনাথ শর্মা দলৈৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ পূর্ণ ইতিহাস* (২০০০)। এই গ্রন্থকেইখনেও 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ত নিজৰ অস্তিত্ব বজাই ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে। আন এটি কথা উল্লেখ কৰিব খুজিছোঁ যে হেমচন্দ্র গোস্বামীৰ সম্পাদনাত *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি*য়ে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ৰচনাৰ বাট শক্তিশালী আধাৰ সূচনা কৰা বাবেই সংগ্রহ আৰু সঙ্কলন গ্রন্থ হ'লেও 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ পৰিসীমাতে আলোচনা কৰা হৈছে। পৰিশেষত বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ প্রতি শ্রদ্ধাশীল হৈয়ো এটা কথা ক'ব খুজিছোঁ যে সাহিত্যৰ বিচাৰ পদ্ধতিৰ গণ্ডীত ন ন দৃষ্টিভঙ্গীৰে সাহিত্য বুৰঞ্জী প্রণয়নৰ পথ বর্তমানেও প্রশস্ত আছে বুলি ক'ব পাৰি।

১৪.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী কেৱল সাহিত্যৰেই ইতিহাস নহয়, ই সেই সাহিত্যই প্রতিনিধিত্ব কৰি থকা জাতিটোৰো ইতিহাস।
- প্রথম অসমীয়া লিখিত সাহিত্যৰ নিদর্শন যে *চর্য্যাপদ* সেই কথা আমি সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী অধ্যয়নৰ পৰাই জানিব পাৰোঁ।

- অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তিৰ সিদ্ধান্তত দুই-একৰ মতদ্বৈধতা দেখিবলৈ পোৱা গ'লেও অধিকাংশ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰে মাগধী অপভ্রংশৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তিৰ সপক্ষে মত দাঙি ধৰা দেখা যায়।
- ঐতিহাসিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা চালে দেবেন্দ্রনাথ বেজবৰুৱাৰ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*খনেই অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰথম বুৰঞ্জী।
- *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* মূলতঃ দুই প্ৰকাৰৰ— ব্যক্তিগত লেখকৰ দ্বাৰা সৃষ্ট আৰু সম্পাদনা ৰূপেৰে সৃষ্ট।
- আন দুটা ভাগ হ'ল— পাঠভিত্তিক সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী আৰু সমালোচনামূলক বা বিৱৰণাত্মক সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী। উদাহৰণ স্বৰূপে, হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ দ্বাৰা সম্পাদিত সাতটা খণ্ডৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি* পাঠভিত্তিক বুৰঞ্জী। আনহাতে, মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা* সমালোচনাধৰ্মী বুৰঞ্জী।
- 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত আটাইকেইখন বুৰঞ্জীয়েই সম্পাদিত ৰূপৰ বুৰঞ্জী।
- বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ যুগ বিভাজনৰ ভিত্তিত *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ক বহুলভাৱে তিনিটা প্ৰধান যুগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেয়া হ'ল—আদি, মধ্য আৰু আধুনিক বা বৰ্তমান যুগ।
- অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলৰ মাজত কেতবোৰ বিষয়ত মত পাৰ্থক্য দেখা যায়।

১৪.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) গোস্বামী, হেমচন্দ্ৰ ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি* (প্ৰথম, দ্বিতীয়, তৃতীয়, চতুৰ্থ, পঞ্চম, ষষ্ঠ আৰু সপ্তম খণ্ড); কলিকতা ঃ কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়।

২) দেৱগোস্বামী, ৰঞ্জিৎ কুমাৰ ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (পঞ্চম খণ্ড); 'আবিলেক' প্ৰকাশ।

৩) নেওগ, ডিম্বেশ্বৰ ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি*।

৪) নেওগ, ডিম্বেশ্বৰ (১৯৯৩) ঃ *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (ষষ্ঠ প্ৰকাশ); গুৱাহাটী ঃ শুৱনি প্ৰকাশ।

৫) নেওগ, মহেশ্বৰ (২০০০) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৬) বৰগোহাঞি, হোমেন ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (ষষ্ঠ খণ্ড); 'আবিলেক' প্ৰকাশন।

৭) বৰ্মন, শিৱনাথ ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (দ্বিতীয় খণ্ড); 'আবিলেক' প্ৰকাশ।

৮) বেজবৰুৱা, দেবেন্দ্রনাথ ঃ *অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*।

৯) শৰ্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (২০১৩) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*; গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ।

১০) হাজৰিকা, বিশ্বেশ্বৰ (সম্পা.) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (প্ৰথম খণ্ড); 'আবিলেক' প্ৰকাশ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Baruah, Birinchi Kumar (1978) : *History of Assamese Literature*; New Delhi: Sahitya Academi.

১৪.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱা।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ডিম্বেশ্বৰ নেওগ।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *ঋতুসুৰ*

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *পিতা-পুত্ৰ*।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি*।

৭নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ যোল্লটা।

৮নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ষষ্ঠ খণ্ড।

৯নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্ৰথম খণ্ড।

১৮.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ মূল উদ্দেশ্য সম্পৰ্কে চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ কোনখন বুৰঞ্জীক পাঠভিত্তিক বুৰঞ্জী বুলি কোৱা হয় চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ কোন কেইখন গ্ৰন্থৰ মাজেৰে 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ বিষয়ে আলোচিত হৈছে চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকিৰ* অন্তৰ্গত প্ৰথম খণ্ডৰ বিষয়বস্তু সম্পৰ্কে চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ যুগ বিভাজনৰ ভিত্তিত *অৰুণোদই* কোন যুগত পৰে লিখক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ উদ্ভৱ আৰু ক্ৰমবিকাশ সম্পৰ্কে বহলাই লিখক।

প্ৰশ্ন ৭ ঃ "দেবেন্দ্ৰনাথ বেজবৰুৱা অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীৰ প্ৰথম প্ৰণেতা।" —ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ৮ ঃ 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ যুগ বিভাজন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৯ ঃ ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী' বিষয়ক গ্ৰন্থকেইখনৰ বিষয়ে বহলাই লিখক।

প্ৰশ্ন ১০ ঃ মহেশ্বৰ নেওগৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখাত* অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়সমূহৰ বিষয়ে এটি টোকা লিখক।

প্ৰশ্ন ১১ ঃ সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত* আৰু *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* গ্ৰন্থ দুখনৰ এটি তুলনামূলক আলোচনা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ১২ ঃ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ *History of Assamese Literature* গ্ৰন্থখনৰ অধ্যায় বিভাজন অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়সমূহৰ এটি পৰিচয় দিয়ক।

প্ৰশ্ন ১৩ ঃ 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত বুৰঞ্জীখনৰ খণ্ড চাৰিটাৰ এটি সম্যক পৰিচয় দিয়ক।

প্ৰশ্ন ১৪ ঃ 'আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা'ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত বুৰঞ্জীৰ লগত পূৰ্বৰ বুৰঞ্জীসমূহৰ সাদৃশ্য আৰু বৈসাদৃশ্য দেখুৱাই এটি প্ৰবন্ধ প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ১৫ ঃ 'অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী'ৰ বিভিন্ন বিভাগ সামৰি এটি আলোচনা যুগুত কৰক।

*** ***** ***